

AGU

Nr. 17

28. April 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI

NARVA MAANTEE NR. 19. **J. SAAR** NARVA MAANTEE NR. 19.

ALATI SUURES VALIKUS ELEGANTSED VIIMASTE MOODIDE JÄRELE VALMISTATUD DAAMIDE KLEIDID, KOSTÜÜMID, MANTLID, PLUUSID JNE.

VALMIS JA TELLIMISTE JÄRELE, TÖÖ OSAVATE MEISTRITE JÄRELVALVEL, KIIRE JA KORRALIK. HINNAD VÄLJASPOOL VÕISTLUST.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus («PÄEVALEHT»)

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võimalustega sisseseatud

trükikoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioonmasinad, kiirpressid ja ladumasinad. Kõige mitmekesisem trükitehnikate valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, moodsa abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal oma täiesti uue sisseseade tõttu paremate väljamaa sellekohaste ettevõtete ja julgesti võistelda

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

**KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI**

**TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. ESTI
KIRJ.-ÜHISUS**

ILMUB IGA NÄDAL**I AASTAKÄIK****TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2****TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄIVIL 1-2**

ENAM LÕBUSTUSI!

„Leiba ja tsirkusmänge!“ see oli vana Rooma rahvahulga hüüdsõna ja seni on see vääramata maksma jäänud. Enam lõbustusi, ikka enam lõbustusi! näib nüüdisaja linnalase hüüdsõna olevat. Ikka põnevamat, ikka hullemat, ikka põrutavamamat, ikka rabavamamat! Ennem võib kasulik töö mõni päev seista, mitte aga lõbustusasutused ega lõbustusvahendite produtsereimine!

Ammu see oli, kui meil ei olnud kino, kui meil ei olnud teatritki, kõnelemata kafeedest, kabareedest, varieteedest!

Nüüd on meil kinod alatasa vaatajaid täis, programme vahetatakse kaks korda nädalas, vaheajad määratakse mõne sekundilised, et mõne tunni jooksul mitukümmendtuhat meetrit ära jõutaks vaadata. Ikka keerulisemaks, kohutavamaks, verisemaks muutuvad kinodraamad, ikka hullemaks, pöörasemaks ja jõledamaks naljatükid! Aga nõuded veel hullema, veel pöörasema, veel jõledama järele aina kasvavad. Tõsise näidendi puhul on teatrid pooltühjad, nädala või paari pärast tuleb ta kõrvale heita ja uus võtta! Ikka uus, ikka uus!

Kõige hädalisemaist tarbeaineist võib puudus tulla, nende valmistamiseks võib jõud puududa, aga lõbustuste valmistamiseks leidub alati jõudu küllalt. Leegionid inimesi on töö, et õlut pruulida, filme valmistada, et kabareede jaoks numbrid mõelda, et varieteede

jaoks üllatusi valmistada, et joogikohtes „suursugustavat“ kunsti — muusikat ja tantsu pakkuda!

Päevatöö tehtud, ruttab nüüdisaja inimene lõbustusi taga ajama, ruttab, tormab, nagu hinge õnnistust kaotada kartes.

Mis aga kõige pahem — ei olda sellest veelgi rahuldatud. Ikka uusi, suuremaid, põrutavamaid sensatsioone! Ikka kangemaid unustusekstrakte! Ikka pikantsemaid maiustusi! Tööd teheski peab midagi nagu imeval lapsel alatasa suus olema, mis lõbustaks! Tööd teheski peavad peas mõtted lõbustuste juures olema!

Niisugune on nüüdisaja suurhulk, mass, rikas ja vaene, kapitalist ja proletaarlane, vahest ainult selle vahega, et viimane ei saa kõike kätte, mis ta tahab ja mis esimesel juba käes. Niipea kui see tal võimalik, lööb ta esimese ülegi. Seda on kõik sõja aja tõusikud oma eluviisidega tõestanud.

Ei peatata millegi juures, mis mõtlemist, süvenemist, rahu ja loobumist nõuaks.

Naiivsed usklikud katsuvad sellest kõigest viimse päeva märke lugeda, pessimistlikud ajaloo filosoofid kuulutavad lääne kultuuri ja rahvaste hukkimist. Niipalju on selge, et sarnane erutustetarvidus midagi head ei tähenda.

Kas juba kogu lääne rahvastel allamineku aeg alanud, see on veel küsitav. Varem või

hiljem tuleb see. Seda õpetab meile vanade kultuurirahvaste ajalugu. Üksteise järele on nad hauda varisenud. Kui ära olid elanud oma noore-ä ja täis-ä, kui olid jõudnud kõrgele kultuuri järjele, algas neil rauga ä ja sellele järgnes surm.

Kas äga meie äuba sellele astmele oleme

jõudnud, kust allaminek peab algama, on veel küsitav. Igatahes ei ole meie veel kultuuris viimast sõna öelnud, ei ole veel kultuuriliselt täisealisekski saanud. Äga võib olla variseme noores äas, endid kultuuri ebavõrustega üle-aru nõrgestades, rahvaste hauda. Halba ennustavaid tunnusemäärke on küllalt.

FRANEK SELIGA JA ARMAS JUMAL.

KAZIMIR PRZERVA-TETMAJERI NOVELL.

Tõlkinud I. M.

Oli seal üks mees nimega Franek Seliga, käis Mägõra kaevanduses töös; kaevas vaske. Ta oli nii ilus, et naistel jõi üle keha jooksis, kui ta juhtus külast läbi minema. Oma iluduse peale oli ta hirmus uhke ja kiitis end põlvnevat mõisniku soost, sest seda kõneldi Seliga ja Zycha perekondadest, kes olid pärit Vitovost.

„Mina olen mõisniku soost,“ seletas ta.

„Oh, tol ajal ei varastanud mustlased veel mitte, kui sina mõisniku seisuses olid,“ naeris teiselt ta jutu peale.

Äa Kuznices elas keegi herra Valevski, ameti poolest raamatupidaja, sel oli tütar Angelika, nii ilus, et teist sarnast ei leia terves ilmas. Seesama preili Valevska hakkas meie Franekile meeldima.

„Tema sobiks minule,“ harutas mees, „just kui oleks meid nagu kaht forelli ühe noodaga püütud.“

Oli ta ennegi olnud kehkleja noorherra, siis ei pidanud ta nüüd enam mingit piiri. Kandis pikka musta, punase paelaga servitud kuube, siniseid — üheksat kirja tikitud — pükse, kuna ometi kõige rikkam taluperemeeski iseenese üle imestas, kui ta püksid viit kirja kandsid; ta saapad olid kollased, heledad; kitsa ääreaga kübarat kaunistas konnakarpidest che ja suletutt. Neiuke sõitis pühapäeviti isaga seltsis Novy Targa kirikusse; just sinna läks ka nõnda chitult Franek Seliga. Kõige täbaram oli lugu poriste teede ajal. Siis ei teadnud ta, kuidas käia. Ennem hüpates kivilt kivile, kui käies, jõudis ta edasi. Äga ta oli kerge.

Ta jättis maha joomise, jättis suitsetamise, äjab äjnult raha kokku ja ehib ennast. Äga linnas, püha Anna kirikus, kui see ka puupüsti rahvast täis, seal tungib ta kuni pingini, kus istub neiü Valevska oma isaga.

Armast Jumalat ta seal just väga palju ei

tülitanud. Ta teadis vaevalt, kus oli, hoidis äga pead kõrgel, sest et see nii ilus oli, ja vahetis neiukese poole. Vahete-vahel tõstis ka neiü oma pilgu palveraamatu leheküljelt ja vaatas tema järele.

Franek seletas seda enesele kõige paremas mõttes, sest ta oli kaljukindel ja pealegi enesest väga suures arvamises.

„Ta on mind armastama hakanud,“ ütleb Franek. „Teisiti ei võigi olla.“

„Kes?“

„Angelika!“

„Missugune Angelika? Tolliametniku oma?“

„Katsu mul asja!“

„Kuba oma?“

„Taga parem!“

„Kreptovska?“

„Mis veel!“

„Missugune võiks see siis olla? Bronka Mackõva on nad mehele pannud, Staseckula niisama — kust oled sa siis veel teise Angelika leidnud?“

„See pole liht tüdruk, vaid preili!“

„Preili?“

„Sina äga oled talumats!“

„Ei ole! Olen mõisniku soost.“

„No-ä, niisuguse mõisniku soost, kes laudast sõnnikut veab!“

„Kui ka nii!“

„Äga ütle Franek ä ära äja rumalat lori, kes see Angelika siis õieti on, kes sind on armastama hakanud?“

„Valevska!“

„Kuznices?“

„Äa muidugi!“

„Oled sa hulluks läinud?“

„Ei sugugi.“

„See peaks sind armastama?“

„Nii see on!“

„Mis on su sisse ometi läinud?“

„Ei ole mu sisse läinud midagi.“

„Ja kui see oleks nii, kas sa siis võtad teda?“

„Võtan!“

„Sulle teda just antakse! Kui sa oleksid vähemast orelimängija või midagi sellesarnast. Mis aga oled sina? Harilik kaevaja, ei muud ütlegi!“

„Aga imestusväärt ilus!“

„Olgu minugipoolest, sest ma ei räägi. Kuradiga te just vennad ei ole, aga kust sa siis tead, et ta sind armastab?“

„Ta vaatab minu peale.“

„Mine õige oma jutuga! Rebane vaatab ka kartulite peale, aga ega ta neid söö.“ — —

Franek tuleb laupäeviti pärast palgasaamist, või ka mõnel teisel ajal Kuznicesse, uurib välja ja seab asja nii, et saab näha Angelikat. Sest neiu püsib ta südames kindlal kohal. Juba ongi ta sellega toime saanud, et temale läheneda ja siin-seal mõni sõna kõneleda. Kuigi ta oli preili, ei põgenenud ta ometi Franeki eest; paremais riides käis ta ainult pühapäeviti kirikus, muidu kandis ta harilikku kuube, pearätti ja mitte alati kingi.

Neiu õnnestas enam kui üks või paar korda salaja paljajalu välja libiseda.

Aga teda ei tohitud lihtsalt Angelikaks hüüda, see pidi olema preili Angelika, sest ta isa oli raamatupidaja ja tema soovis nii.

Seni kui nad üksteist eemalt vaatlesid, ei olnud ses ju midagi halba; kuid ühel päeval läks Angelika metsa mustikale ja Franek hiilis talle salaja järele; seesuguste asjade peale oli ta osav. Juba oligi suu leidnud teed suu juure, käed õladele. — — — Neiu aga rebis enese lahti.

Nüüd vast sai Franek Seliga julgust. Sest tookord sai ta teada, et neiu küll tahaks, kui aga lubaks isa.

Paar päeva oli vaevalt möödunud, seal läks Angelikal korda Franekile sõna saata, et isa millegist kuulda ei tahtvat, et ta ühe rätsesepa Novy Saczist olevat välja valinud ja et ta teda sellele annab. Siis olevat ta veel juure lisanud, et ta oma otsust ei muuda, kui ka terve ilm ta jalge ees aeleks. Ja olevat Jumala nimel vandunud, et sest loost Franekiga asja ei saa. Ta olnud kole vihane, karjumud, et tütre rahakasti luku taha kinni paneb ja Franeki kui koera maha laseb, kui ta peaks julgema neiule läheneda.

Ei ole just teada, kas ta tütre tõesti kasti või kuhugile mujale kinni pani, aga sest päevast ei saanud Seliga neiu enam näha ja ainult teenijatüdruku vaheltsobitusel sai ta teada, et neiu teda armastab ja taga igatseb.

Franekile oli see suureks meelituseks, aga mure ja igatsus neiu järel said tast siiski võimust.

Ühtlasi oli Angelika talle ka lasknud öelda, et inimeste abi siinjuures asjata olla, aidata võivat ainult armas Jumal.

„Tõsi ta on,“ mõtleb Franek, „armas Jumal on ju kõige vägevam: kui ma teda õige ilusti palun, võib olla, et ta siis mind mu murest ja hädast aitab.“

Kirikut lähemal ei olnud kui Chocholovis ja Novy Targis; oli vaid kivist kabel vask katusega ja puust tehtud ning ülevärvitud Jumala silmaga selle harjal.

See kabel seisis tee ääres.

Franek läheb kabelisse, võtab kübara peast ja palvetab järgmiselt: „Armas Jumal, kui sa mind mu piinast päästad, siis ohverdan sulle linna kirikus niipalju hõbedat, kui mahub kahte kamalusse. Võtan mina seda kust võtan: kas kaevan maa seest, kas püüan merest, kas toon Luptovist või varastan tehase kassast — selle üle ära sina, armas Jumal, muretse. See pole sinu asi, vaid minu. Sa oled kõigevägevam, sa võid seda korda saata iga silmapilk, kui aga tahad. Siiski olen nõus ootama su abi nädal aega; ma palun sind, palun sind väga, muuda herra Valevski südant, et ta meile mitte vastu ei seisaks! Aamen!“

Ta tõusis üles ja läks oma teed.

Franek kaevab vaske, kaevab ja ootab, aga midagi ei sünni. Ainult nii palju kuulis ta teenijalt, et herra Valevski veel korra tütre üle vihastanud, nii et vemmalt ta seljal tantsida lasknud.

Oli parajasti möödunud üks nädal.

Franek läheb jälle kabelisse, põlvitab maha, võtab peast kübara ja räägib nii: „Armas Jumal, nädal on mööda. Mis ma lubasin, seda ma ka pean. Võib olla on sul mujal olnud tegemist, — hea küll, ma ootan veel ühe nädala. Siis tulen jälle kaevandusest. Ma palun sind väga, aga ära mängi, sest ma ei mõista nalja. Kui ma mitte ei teaks, et sa kõike võid, ega ma sulle siis nii peale ei käiks; aga kui sa võid, siis võid sa, sest kõne ei ole siin ju muust kui õnnest! Aamen!“

Nädal kadus. Franek Seliga ei saanud mingit teadet herra Valevski südame muutusest.

Ta läheb kolmat korda kabelisse, põlvitab, paljastab pea ja ütleb: „Armas Jumal, kui ma tühjade kätega su juure oleksin tulnud, siis ei räägiks ma sõnagi, aga ma olen ju sulle midagi lubanud ja seda ma pean, nii pea, kui seal all töö sügisel lõpeb. Ei ole tarvis kaua

oodata. Ma tean juba ühe juudi käest Popradi kõrtsist. Palun sind väga ja luban sulle veel ühe nädala aega; aga ära naljata, sest nalja ma ei mõista.“

Franek ootas asiata.

Ta läheb neljat korda kabelisse, võtab mütsi peast, kuid ei põlvita ja ütleb: „Armas Jumal! Oled sa ennast minu vastu kõvaks teinud?! Ma ei palu sind enam, sest näen, et see on asiata. Tülitsema ma ka ei hakka, sest

tean, sina oled kõrgel taevas ja mina pole kotkas.

Aga ma ei luba sulle enam midagi, vaid teen sulle pahandust, selle eest, et sa nii kõva oled. Kui sa ennast liigutada ei lase, küll ma sulle seda siis kätte tasun!“

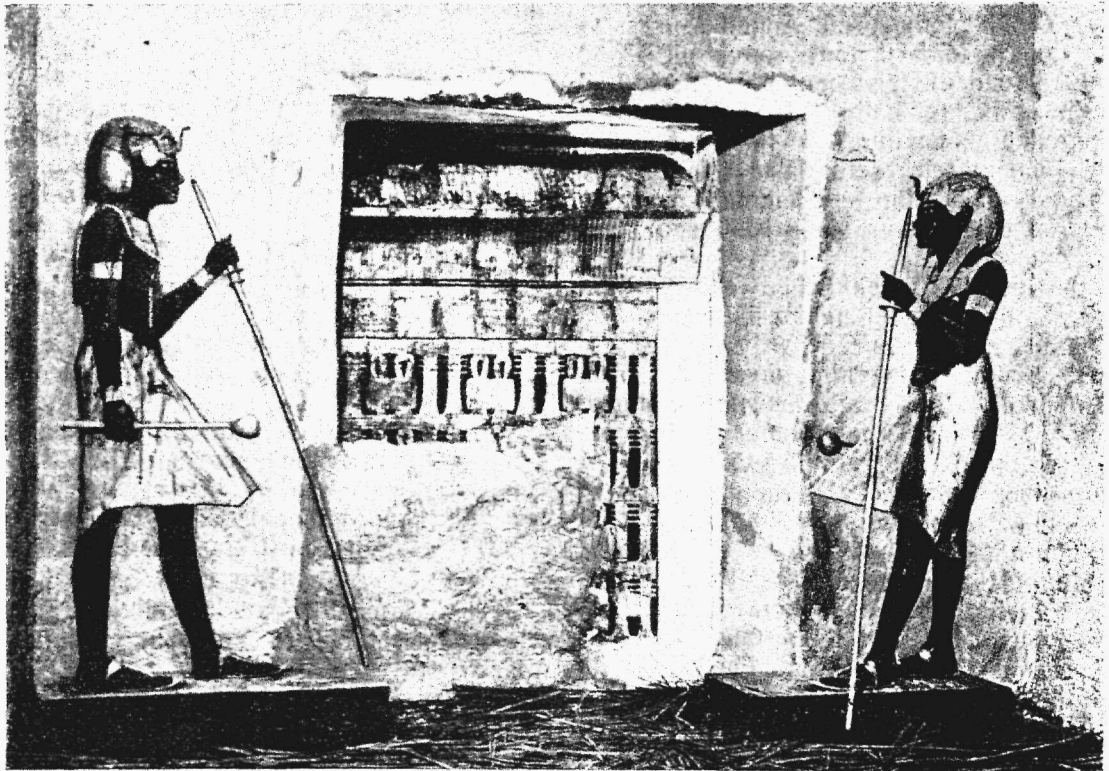
Ta otsis ümbrusest kive, tassis need kokku, ronis hunniku otsa ja — kangutas oma kaevanduse kirvega kabeli katuse lahti ning viskas selle alla maa peale.

TUT-ANKH-AMON.

Ameerika ja Inglise „peenema“ seltskonna kohtamispaigaks on tänavu kevadel Egiptus. Esiteks on Egiptuses soe, teiseks on Egiptus — moodne sensatsioon. Veergudepikkuselt kirjutab kogu ilma ajakirjandus Tut-ankh-Amoni hauast kõrbes Luksori lähedal. Nagu iga sensatsiooni, kasutavad nelja ja poole tuhande aasta eest maetud vaarao haua leidu kõige suuremal määral Inglise ja Ameerika — osalt ka Prantsuse — rätsepääd ja riidevabrikandid. Moodis on Vana-Egiptuse usu-

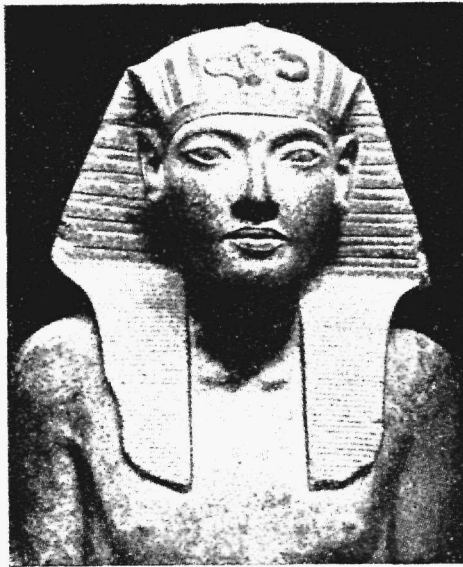
tähiste ja hieroglyifidega kaunistatud siidid ja muud õhukesed riided. Vana-Egiptuse naisülikondade jäljendused, laiade, eest kinni seotavate vöödega; Tut-ankh-Amoni aegsete sõlgede, sõrmuste ja muude ehte koopiad ja üldse kõik, mis meele tuletab Vana-Egiptust. Isegi Tallinnas müüakse juba püha linnu ibise ja hieroglyifidega kaunistatud suveriideid.

Millest Tut-ankh-Amoni haua leidmise sensatsiooniline kuulsus? Saksa ja Prantsuse lehed omas kadeduses inglaste peale tõendavad,

Vaarao hauakambri ehk kuld kambri uks,
mis nikerdatud puust ja kullatud. Kahel pool ust kuninglikkude vahtide kujud.

leid iseenesest ei olevat nii tähtis, kui see, et leidjaks oli Lord Carnarvon. Inglise ning ameeriklased aga kinnitavad, — lord Carnarvoni leid jätvat varjule kõik, mis imedemaa Egiptuse põuest senini teadusele väärtuslikku välja kaevatud. Ja tõepoolest näib juba seegi, mis haua-eelkoopest leiti, andvat suurepärasema ja täielikuma ülevaate Vana-Egiptuse kultuurist ja kunstist kui varem, kaugelt vähem rikkalikud leiud. Haua-kammer ise on alles avamata; see avatakse sügisel, kui kevädine ja suvine kuumus möödab; kardetakse nimelt, et palavus muumiat võiks rikkuda. Lord Carnarvon ise ei saa aga oma tööd sügisel lõpetada: kaevamise juhatamisega ühendatud raskused ja erutused õõnestasid ta muidugi nõrka tervist, nii et kopsuhaiguse sai, mis kopsupõletikuks arenes ja surmaga lõppes. Kuigi lord Carnarvon polnud õpetlane, peab egiptoloogiat teda siiski tänama paljude tähtsate leidude eest, millede teaduslikuks klassifitseerijaks oli tema kaaslane, egiptoloog Hovard Carter. Ühes

Vaarao Tut-ankh-Amon.

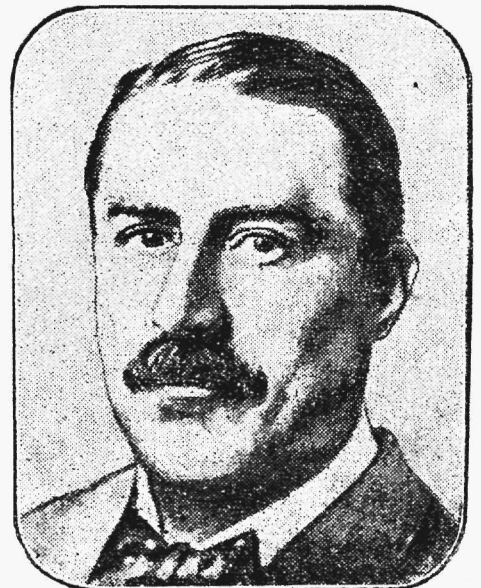
selle õpetlasega tegi lord Carnarvon juba 1906. a. saadik Thebae orus kavakindlaid kaevamistöid, mis möödunud aasta novembris lõppesid Tut-ankh-Amoni rikkalikke varandusi sisaldava haua leidmisega. Lord Carnarvon on suure osa oma varast teaduslikkudeks reisideks ja muinsuste otsimiseks kulutanud; tundub mingi saatuse pilkena, et ta just ammu taotletud sihi saavutamise eel pidi surema. Tema surma ümber tekkisid mõne nädala jooksul õudsed legendid; Egiptuses peetakse ta surma vaarao kättemaksuks, kelle haua-rahu ta oli tulnud segama. Pärismaalased jutustavad, pimedas haua-eel-

ses koostas käsikaudu kobades olla lord mingi kuldriista teravate okaste küljes kätt vigastanud ja sellest verekihvtituse saanud; kopsupõletik ja surm olnud vaid verekihvtituse tulemuseks. See ebausku on arusaadav, kui lähemalt vaadelda praeguste egiptlaste esivanematelt päritud vaateid surma ning surnuid kaitsvate jumalikkude võimude peale. Mis sundisid vanu egiptlasi endid nii suure tore-

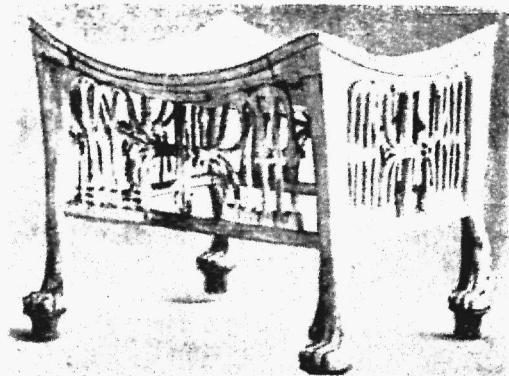
Lord Carnarvon,

kes vaarao haua lahtikaevamist juhatas ja varsti pärast seda suri.

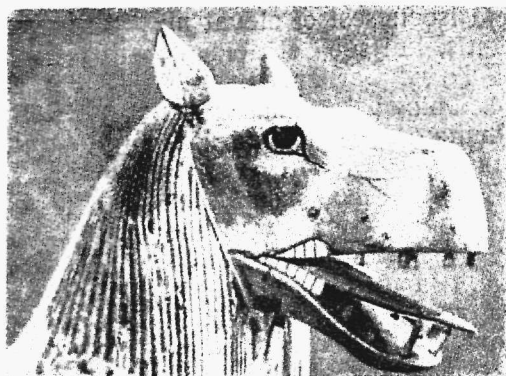

Hovard Carter,

lord Carnarvoni abiline vaarao haudade kaevamisel; on raskesti haigeks jäänud.

Puust taburett ehk järi vaarao hauakambris, nikerdatud ja maalitud.

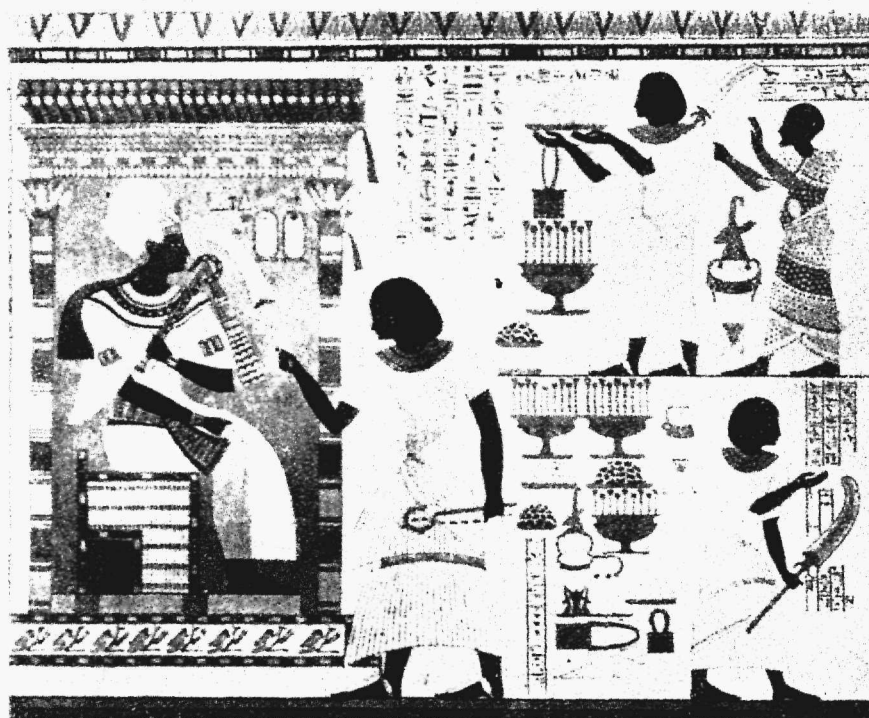

Müüdilise hobuse pea vaarao hauakambris.

dusega matta laskma; mis sundis neid surnute ihusid äärmise hoolega alal hoidma ja surnutele hauda kaasa andma kõik, mida nad elus olid tarvitanud: teenrid ning orje (osalt savinukke, osalt elusaid inimesi, keda haudadesse müüriti ehk seal mõõgaga surinati), majariistu, söögi-anumaid, mitmesuguseid toiduaineid, jooke, lõhnaõlisid, ehteid, isegi mänguasju? See oli usk hinge surematutesse; usk igavesesse elusse, mis omane oli kõigile kultuurilistele hommikumaa rahvastele: egiptlastele, kaldealastele, hindulastele. Keset maiset vara, tar-

beaineid ja teenrid pidid surnud ootama uut elu; saladuslikud vormelid ja kaitsemärgid pidid balsameeritud laipa hoidma „kurja silma ja kurjade käte eest“, päikese kujutused koopa-seintel pidid eemale tõrjuma kurje vaime ja surmama iga julma sissetungija. Haa asupaik hoiti võimalikult saladuses; vaaraod lasksid orjad, kes haa kaevamise ja koopa kaunistamise juures tegevad olid olnud, harilikult surmata, et keegi nende kaudu haa asupaika teada ei saaks. Haud — eriti vaarao haud — oli püha ja puutumatu paik, mille ukse-

pitserisse vajutatud märke ei tohtinud lähedalt vaadatagi, saadik siis käega katsuda. Möödunud aastatuhandest hoolimata on usk vaarao-haudade pühadusse Egiptuses tänapäevani alal hoidunud; loomulik, et pärismaalastele /muinasjäänuste otsijad Euroopast ning Ameerikast alati vastikud on olnud. Egiptoloogide kaevamistöid ei ole egiptlased ise kunagi meeleldi sallinud; pole ime, et nad Tut-ankh-Amoni hauakoopa avaja surma peavad jumalateotaja ning pühaduse-rüvetaja teenitud karistuseks. Ning ühes Egiptuse pärismaalastega kõneleb lord Carnarvoni surmast ebauskliku õudsusega ka Inglise aristokraatline seltskond. Kuid see õuduse ja jübenduse tunne ainult meelitab rikkaid Inglise daame

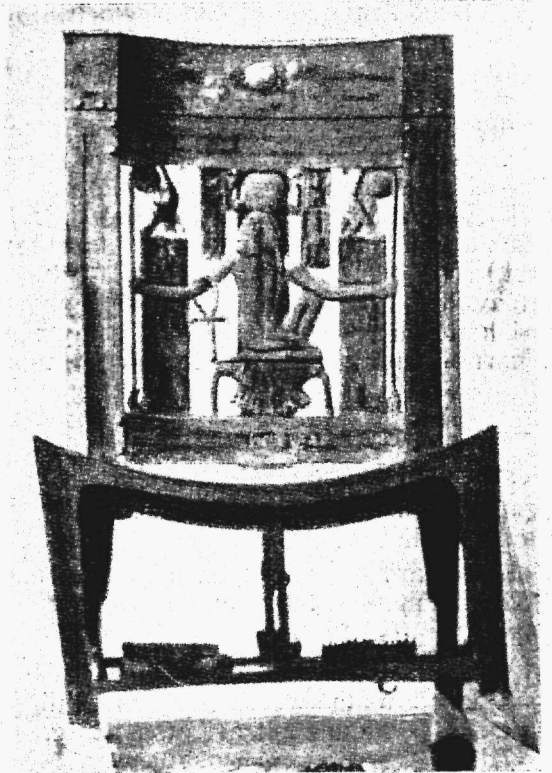
Seinamaal hauakambris, mis kujutab üht juhust vaarao Tut-ankh-Amoni valitsemisajast.

seada suuremal hulgal Egiptusesse. Eriti sellekohaselt konstrueeritud moodsates reisi-ülikondades rändavad daamid — ja muidugi ka herrad — parvedena kõrbe, vahivad hauakoopa avaust ja ootavad sügiset: sensatsioonilist ülimat tippu. Mis peitub hauas? On tõesti ammu-otsitud kuninglik haud? On kuninglik muumia puutumatu? Või on Tut-ankh-Amoni jäänused koopast ammu ära viidud, koobas tühjendatud?

Sügiset oodates tutvuneb kõrgem seltskond agaralt Vana-Egiptuse ajaloo ja Tut-ankh-Amoni eluga. Iga moodne daam teab, et üks Vana-Egiptuse hiilge-aegadest oli Amenophis III ja tema naise Teje valitsusaeg; sellest ajast on pärit muistses kuningate-linnas el-Amarnas leitud arhiiv kiilkirjaga kaetud savitahvlitega, milledeelt on suuremalt osalt ammutatud praeguste egiptoloogide senised teadmised. Amenophise ja Teje poeg, Amenophis IV oligi see, kes el-Amarna tegi kuninga asupaigaks ning alustas suurt usupuhastust. Ta lõi päikese — Atoni — kultuse, õpetades vaatama päikesest voolava jõu kui eluandja ning -alalhoidja peale. Amenophis IV-al — ehk nagu ta ennast ise nimetas — Ekhnatonil, oli kolm tütart, kuid polnud ainuski poega. Kuninga kolmanda tütre mees oli kõrgest soost noormees, kes äia usku tunnistas ja selle märgiks ning päikese auks võttis nime: Tut-ankh-Aton. Peale Amenophis IV surma tekkisid sekeldused trooni pärast; kuningaks sai esiti endise kuninga vanema tütre mees — Ankh-en-Aton, kes pea suri; siis astus troonile noorema tütre mees Tut-ankh-Aton, kes tagurlaste mõjul vana usu preestritega rahu sobitas, äia usust loobus ja oma nime muistsel jumala Atoni auks muutis Tut-ankh-Amoniks. Noor kuningas katsus preestrite abil rahu ja korda jalule seada; laskis ka vanad templid parandada, palju uusi jumalakujusid ehitada ja nende auks ohverdada. Tema valitsusaeg oli aga väga lühike; ta suri üheksateistkümnenda-aastasena — väga võimalik, et vägivaldset surma. Algasid uued segadused, milledele väepealik Haremheb lõpu tegi, astudes ise troonile ning alustades uue dünastia. Haremheb teostas Tut-ankh-Amoni algatatud uuendused ja pani maal korra maksma. Õpetlaste arvates võttis Haremheb Tut-ankh-Amoni esialgse, praegusest koopast kaugelt avarama ja toredama haua endale ja laskis eelkäija matta uude, kaljusse kaevatud koopasse, milles ei olnud rohkem kui neli kammert, nii et noorele vaaraole esimesele hauda kaasa antud varandused uues hauas kokku kuhjatult hunnikusse laoti, nagu mõnes vanakraami poes. (Nii need nüüd leitigi.) Võima-

lik, et Tut-ankh-Amoni surmaund hiljem vargad veel kord on seganud, nii et lord Carnarvon juba kolmas oli, kes noore vaarao laiba rahu tuli rikkuma.

Kui kinnimüüritud hauakambrist sügisel tõesti peaks vaarao muumia leitama, siis saab tema edaspidiseks puhkepaigaks — neli ja pool tuhat aastat pärast surma — arvatavasti olema Briti muuseum Londonis. Kas selleks — küsivad egiptlased — puhkas surnud vaarao mitukümmend aastasada oodates igavest elu? Kas selleks vaarao pühitsetud ihu võieti ning salviti ja saladuslikul kombel hävinematuks tehti, et see ihu kord võõral maal muuseumis klaaskastis oleks hoolimatule publikumile vahtimis-esemeks? Mis ütlesid inglased — küsib haritud egiptlane — kui Egiptusest Londoni tuleks salkkond inimesi ja lahti kaevaks Stuartide hauad, paljastades surnuluud kogu ilma silmadele vahtimiseks? Kõigi nende küsimuste peale jäävad inglased vastuse võlgu. Teaduse uudishimu pole kunagi hoolinud piirteid, kui kusagil midagi oli uurida, midagi ennenägematut näha, vanu saladusi paljastada. Õigus on alati elavatel ja tugevatel; surnud ja nõrgemad on õigusteta.

Puust tool vaarao hauakambris, nikerdatud ja kullaga ilustatud.

KUI PALJU ON KEELI?

Saksa keeleteadlane F. N. Finck seletab omas raamatus maailma keeltest rääkides, et üldse on 2138 keelt. Kui sellest nimekirjast leida „thotschui“, „ahaggari“, „pokomani“ ja „morokeni“ keeled, siis ei nakka keegi oma teadmatuses püües punastama ja tunnistab arvu 2138 uurija jaoks, kes peale Amazoni ürgmetsade, punanahkade vigvamide, Tibeti kaljukoobaste ka Aafrika neegrite, jäämere jääsaarte ning India dschunglite juures on peatanud.

Moodne keeleteadlane asub sellele seisukohale, et keel ei ole ilmiski lihtne pärandatav asi, vaid elamuste ja tegevuste väljendus, ja seega räägib iga tegev ja mõtleja inimene oma iseäralist keelt. Sellepärast võib ka küsimuse peale: kui palju on keeli? vastata: sama palju kui inimesi. Sest kui ta ka muud esialgu ei taha kätte saada kui käepärast olevate keelte kogumist, peab ta ometi kindlad põhimõtted üles seadma.

Inglise uurijad panid ette keeli raaside (tõugude) järel korraldada ja A. H. Keane jagas maakera inimesed nelja liiki: etiooplased, mongoollased, ameeriklased, kaukaaslased.

Et keelte-elu rikkusest väikest pilti anda, olgu siin lühidalt toodud Mongooli keelte rühud. Sellesse rühma kuuluvad kõige pealt viis suuremat keeletüve: Austria, Indo-Hiina, Uraali-Altai, Arkti ja Sumeri. Austria tüvi omakord jaguneb kahte pealiiki ja need igaüks jälle kolme gruppi. Neist gruppidest on üks — Khassikobari — kõige vähem erinenud: kolme ossa, millest üks kindlasti viis vormi sisaldab ja millistest kõige väiksem osa (Inglise asumaa Assani murrak) on ikkagi umbes 170.000 inimesele mõteteavalduse vahendiks. Numbritega arvamine läheb aga palju suuremaks Kurkoanamidi keeleharus (Austria peatüvi üks grupp), mis ja-

guneb kaheks. Üks osa sellest on kolme miljoni Eel-India elaniku tarvitamises ja ta jaguneb 6 eriliiki ja need üksikult kuni üheksasse murrakusse.

Kõik see jaotamine sündis ainult Austria keelegrupi ühe peaosaga, mis enesest ühe viiendiku Mongooli keeleliigist moodustab.

Austria keelegrupi teine peosa on aga hulga kirjum. Olgu ainult öeldud, et Formoosa ja Filipiinide saartel räägitava mitme keele hulgast ühte murrakut üksi poolteist miljoni inimest räägib, Sumatra saarel on vähemalt kolm erinevat. Tiibeti murrak erineb 8 suuremasse rühma lõpmata arvu alagruppidega jne.

Uraali-Altai keeletüvesse kuuluvad Uraali haruna Samojeedi (neli keelt, 16 tuhat inimest) ja Soome-Ugri. Altai haru sisaldab 4 jaotust: Türgi (16 keelt, muu seas 3 miljoni poolt tarvitatav Kirgiisi ja 10 miljoni poolt — Osmani keel) Mongooli, Tunguusi (üks osake sellest on Jaapani keel 50 miljoni rääkijaga). Arkti tüvesse kuuluvad viis polaarrahvaste keelt. Teadus eristab ka siin lugematuid murrakuid, kusjuures ühe murraku tarvitajaid mitte palju üle tuhande ei ole.

See on lühike jalutuskäik läbi neljandiku keelteilma ja see näitab murrakute rikkust. Finck nimetab 420 Mongooli keeleharu.

Kui palju on keeli? Eelmise katse järele kõlab see küsimus samasena, nagu muinasjutu poisikese oma: Mitu tähte on taevas?

Ja kui meie idamaa imeilmast tulles omal kodumaal peatama jääme, siis ei ole asi sugugi vähem keeruline.

Kui palju on keeli? Vististi ei rahulda eelpoolnimetatud Fincki arv — 2138 — mitte teadusmehi.

E I T E A.

Eesti — filosoofide isamaa.

Igaüks meil Sokratese koolis käinud. Jünger lööb koolitaja koguni ülegi.

Sokrates arvab: Tean, et midagi ei tea!

Meil teadmatuses teadmine võõras.

Meil lihtsalt: Ei tea!

Ei tea! tõesti teaduse ilu kvintessents.

Europaseerimata eestlasele vajutab „Ei tea“ otsekuu äratunde pitsari otsa peale. See meil Galilea murre.

Kuldne kilp iga vastase vasta juttu alustades: Ei tea! Mida vastane enam tohib nõuda?

Udusulepadi aju mitte vaevavale filosoofile: Ei tea!

Kullatükk rikaste laadal kauplemisel: Ei tea! Ahnus ahnitseb hinnatusest rohkem, häbi palju pärida, kullatükk Ei tea! appi. Maksjal ainuke nõu kahevõrra kullisid asja ehk töö eest anda.

Kahju ainult: suur maailm oskab Eesti „Ei tea!“ filosoofiat veel vähe hinnata.

Minu vader ilmus ametnikuks saada ihaldades eksamile. Esimese küsimise peale kohe lihtne Eesti filosoofia vastus: „Ei tea!“

Korraga põrutatakse nagu tõrre põhjast: „Sigu söötma.“

M. J. E i s e n.

VÕRDLUSED EESTI RAHVALAULUDES.

N. TANN.

„Noor-Eesti“ ajast peale on Eesti ilukirjanduses üheks põlevamaks küsimuseks stiili küsimus. Kõik käesoleva aja kirjanikud ja luuletajad on keele ja stiili küsimustega intensiivselt tegemist teinud; igauks neist on püüdnud luule stiili harida, luues luuletusi ja teisi ilukirjanduslikke teoseid võimalikult modernis, raffineeritud stiilis ja kirjutades stiili küsimuste üle eriartikleid. Nii on Tuglase, Tammsaare, Semperi ja t. sulest ilmunud huvitavaid sisurikkaid, olgugi ehk liig abstraktseid, liig palju targutavaid erikirjutusi Eesti luulestiili üle.

Stiili olulisemaks osaks on võrdlus, selle laiemas mõttes või tähenduses. Aga kuidas tarvitavad meie praeguse aja luuletajad, kirjanikud seda stiili abinõu? Missuguseid edusamme on nad ses suhtes saavutanud?

Sellele küsimusele leiame hea vastuse J. Aaviku kriitilises kirjutuses „Puudused uuemas Eesti luules“, mis ilmus kuukirjas „Eesti kirjandus“ 1921. ja 22. a.

Meie luuletajad põevad, nagu J. A. tabavalt nimetab, mingisugust „võrdluste maaniat—mania comparationis paradoxae et accumulativae ehk furor comparatorius. . . Nende*) võrdlused ei nõiu meie ettekujutuse ette enam ühtki pilti, selleks on nad liig kauged, kistud, ebaloogilised, ebaloomulikud. . . Need on vaid imelikud kuriooslikud mõistete ühtumid, millega tahetakse enne kõike iseäraline olla“... („Eesti kirj.“ 1921, lhk. 380, 381, 379). Nii J. Aaviku otsus praeguse aja luuletajate võrdluste kohta. Ja kes võiks salata, et neis J. Aaviku sõnades, olgugi vähe liialdatud, tõtt ei leidu?

Võrdluste esimeseks tingimiseks on, et võrdluseks toodud asi, pilt, kuju peab olema kõigile hästi tuttav, muidu ei selgita meile võrdlus mitte midagi, või ainult väga vähe.

Aga meie nüüdseaja luuletajad, sagedasti ka prosaistid, toovad võrdlusteks objekte ja kujusid, mis suuremale osale lugevast publikumist täiesti või ainult vähe tuttavad. Tuuakse võrdlusteks kallid asju, mida praegusel ajal Eestis ainult mõned üksikud omavad või ainult üksikud hästi tunnevad, nagu kallid kivid: smaragd, ahaat, porfüür, jaspis, opaal, rubiin, safiir, topaas, korall jne., haruldased kultuur-

lilled, mida tunnevad ainult kunstaednikud, või kallid riided, mida ainult rikkad või tõusikud võivad osta ning kanda.

Kui luuletaja (R. Reimann „Lambi valgel“) ütleb ahaat- või safiirsilmad, siis ei saa väga suur hulk neist silmist pea mingisugust ettekujutust, sest et nad ahaati ja safiiri ehk ainult kirjelduse järele tunnevad ja luuletaja enesega ei ole lugu ehk teisiti. Nii on lugu suurema osa lugeva publikumiga.

Olles Lääne-Euroopa kirjanduse mõju all, laenavad meie luuletajad sealt ka oma stiili, omad võrdlused. Nagu Oskar Wilde oma teostes kõiksugu kallid kive ja metalle võrdlustena tarvitab, nii teevad seda ka meie modern luuletajad. Kuulus Inglise kirjanik võib seda teha, sest ta ise oli ümbritsetud kalliste kivide ja metallidega, ehitud kalliste riietega, samuti ka need, kellele ta kirjutab. Aga vaesed eestlased ei ole rikkad inglased. Sellepärast ei võiks Eesti kirjanik neid võrdlusobjekte nii ohtralt tarvitada, mida tarvitab Inglise kirjanik.

Aga missuguseid objekte, kujusid võiks võrdlustena Eesti luules tarvitada? Ja missugusel määral?

Seda õpetavad meile kõige paremini rahvalaulud. Rahvalauludega peaksid kõige pealt meie luuletajad ja kirjanikud põhjalikumalt tutvunema. Siin avaneb neile Eesti rahva vaimuilm kõigi oma sügavuste ja iseäralustega. Rahvalaulud õpetavad meile ka stiili ja võrdluste tarvitamise saladusi. Muidugi tuleb arenemise ehk evolutsiooni mõõtu selle juures tarvitada.

Missugused võrdlused figureerivad rahvalauludes?

* *
*

Esiteks:

Mis on võrdlus? Kuis selle saame? Üht asja või tegevust teisega kõrva seades, neid teineteisega võrreldes, s. o. kõigile tuttava asja või tegevuse omadusi andes vähem tundmatuile, sarnaseile esimestega, — nii saame võrdlused. Näituseks kõigil on teada, et kuld on kallis metall, mis rahaväärtuse aluseks, millest tehakse kallid iluasju jne., tahetakse nüüd ühe asja väärtust, mis sama kallis kui kuld, näidata, siis öeldakse: see on kallis kui kuld ehk see on kulda kallis, kuld-kallis — ja võrdlus on meil käes. Teada on vist igaühel, et lammas on meie kõige vagam, vagu-

*) J. Aavik ütleb mainitud kirjutuses sõna nende asemel need, M. Underi võrdlusi tähendades, kuid minu arvates on see maksev ka teiste luuletajate kohta. N. T.

sam koduloom, kes kellegile kunagi vastu ei hakka, teiste loomadega ja omasugustega hästi läbi saab, kes ei taple ega purele teistega, nagu seda koerad, kassid ja mõned teised loomad teevad. Tahetakse kellegi vagadust näidata, siis võrreldakse teda rahva seas tihti lambaga öeldes: „Ta on vaga kui lammast.“ Lindudest on tuikesed vagused, vagad, sellep. võrreldakse — vanemas Eesti kirjanduses ja praegugi veel rahva seas — vagu inimesi ka tuikestega: „Vaga kui tuike.“

Rahvalaulus „Tore noormees“ (J. Hurt, „Setukeste laulud“, I, 74 lhk., 36—7 rida) öeldakse:

„Oh iks tuod silda petijat,

Järve nu kaasta kavalat.“

Siin võrreldakse silda petja, kavalat inimesega. Ja väga tabavalt. Sest sõidab tore noormees ja näeb silla terve, olevat; kuid selle peale sõites langeb ta sisse. Sild pettis ta arvamist, sellep. on ta petja, kaval.

Ühes väga tuntud ja laialt loetavas rahvalaulus võrdleb end ennemuistne rahvalaulik lindudega:

„Siis mina hakkas laulemaie,

Laulemaie, laskemaie,

Ööpikene üttelema,

Kägu kulda kukkumaie,

Lõokene lõõrimaie:

Et ei saa küla magada.“

(A. Saaberk, Valitud Eesti rahvalaulud koolidele, lhk. 29, 19—22 rida). Siin ülesloetud linnud: ööpik, kägu ja lõoke on meie maa tähtsamad laululinnud, keda igaüks teab, tunneb ja kelle laulu heameelega kuulab. Sellep. võrdlebki rahvalaulik oma laulu mainitud lindude lauluga. Vana Eesti rahvalaulik oskas lõpmata palju laule ja laulis neid nii kaunisti, et kogu küla, suud-silmad pärani, teda kuulas. Nagu ööpik võib öö otsa oma imehelisid kuulda lasta, ilma et ta vahepeal väsiks ehk puhkaks, nagu kägu võib hommikust õhtuni kukkuda, nagu lõokene võib lõunani lõõritada, — nii võis rahvalaulik päevad otsa laulu eietada, ilma et tal sõnust või viisidest oleks puudus tulnud. Kui J. Hurt 1903. a. suvel Setumaal käis rahvalaule uurimas, siis kirjutas ta kahe lauliknaise, Miku Ode ja Martini Iro etteütlemisel ja laulmisel 31.520 värssi ehk laulurida üles; Miku Ode suust 20.720 ja Iro suust 10.800 rida. Viimane teadis veel rohkemgi, kuid kibe tööaeg ei annud talle mahti kauem aega laulda ja ette ütelda laule, mida meie suurim folklorist Hurt üldse üle 45.000 on üles kirjutanud.

Neist sissejuhatuseks toodud näitustest teame, mis on võrdlus. Rahvalauludest võetud näitustest nägime, kui tabavalt vanarahvas võrdlust tarvitab. Nüüd vaatame neid, rahvalauludest võetud võrdlusi lähemalt.

Rahvalauludes ettetulevad võrdlused võime

jagada kahte suuremasse ossa: I) võrdlused-täiendused, liisandused, atribuudid, mis lauldes siin-seal väiksemate võrdlustena, keele ilustusena, kujuka sõnamänguna ette tuleb, mille otstarve on saavutada alliteratsiooni, assonantsi, riimi ja II) võrdlused-laulud, kus kogulaul üheainsa suure võrdluse moodustab.

I.

Kõige rohkem esineb rahvalauludes võrdlusi lindudega. Vist sellepärast, et vanad eestlased kui laulikrahvas tundsid suurt huvi lindude, eriti laululindude vastu. Ja tõepoolest ongi sulgloomad oma kauni laulu ja väga mitmekesise, värvirikka sulgkatte tõttu objektid, mida küllalt ei jõua imetleda, vaadelda.

Nii tuli Ilole vastu naiste hulka, lido linikpäid linnukezi. („Ilo laul“, J. Hurt, Setuk. laulud I, lhk. 8):

„Vello lausi mielestani,

Oma miele puolestani,

Näijokene, noorekene,

Linahiusse linnukene,

Vahahiusse varbelane,

Kuldapärge pääsokene,

Sinisilmä tsirgukene.

(„Kosja sõit“ lhk. 66, J. Hurt, Set. laul I.)

Laulus nimetatakse noort neidu, kel linapehmed, kollased juuksed ja sinised silmad, varblaseks ja pääsukeseks, kelle sulgkuues ka kollast värvi leidub.

„Tütar, iks sa hellä linnukene,

Kui saat sa kana kazunust,

Virve saat sa üles vinnünüst.“

(J. Hurt, Setuk. laulud II, I. nr. 667, lhk. 8.)

Illo ei tule sellepärast naiste hulka, et neil

„ . . . latse väikeze

omma kazina kanaze.

(J. Hurt, Set. laulud I, lhk. 3, „Ilo laul“.)

„Säält iks ma, latsi, laulu saie,

Imäkana ilolise.“

(J. Hurt, Setuk. laulud II, nr. 673, lhk. 11).

„Milles latsõ laululise,

Imäkana ilolise?“

(ibidem nr. 667).

„Kui ma olli väikene,

Kui ma kasvi kanazeh,

(ibidem lhk. 3. „Kost ma latsi laulu sai?“)

Nagu neist näitustest näha, tarvitatakse iseäranis kana võrdlusobjektina. Kana oli meie esivanematele lugupeetud, võiks öelda, peaaegu püha lind, nagu umbes egüplastele iibis. Veel nüüdki peetakse teda mõnes nurgas vanemate inimeste juures iseäranis kalliks linnuks. Üksikut elu elades ja mõnes saunaurtsikus erakuna omi elupäevi mööda saates, muretseb iga vana piiga vähemalt kana eluseltsiliseks.

Näited Soome kunstist.

Villiam Rusenberg.

V. Rusenberg omas juba esimese tööde näitusega väärilise nime kui algupärane ja võimas valikus ning „Tuhande järve“ maa looduse elustavate värvide väljendamises. Tema maalidest õhkub ainete primitiivsus. Tema peamotiivid on lumehangede keskele kaduvate talumajade vaikus ja tasandus, taevavõlvi sume tagapõhi, soode udused kaugused ja väljad.

Rusenbergi „Kristus“ on parim töö, mis tunnustatud ühemeelselt autoriteetide poolt, ja loetakse Lunastaja suurte kannatuste tõsise kehastuse haruldaseks ilmutuseks. Avaldame siin juures kolm pilti tema tähtsamatest maalidest.

Talu talvel.

V. Rusenbergi maali järele.

Laulus „*Armzallè poisilè*“ (J. Hurt, Setuk. laulud II, lhk. 650) laulab neiu:

„Et ollid sa iks mulle ülihüä,
Üli ollid iks hüä, kado kallis,
Kui iks mull umagi vello,
Uma kallis imek a n a“.

„Veeri no pääle (petja silla) mino vello,

Kaldu pääle imek a n a“
(ibidem I, lhk. 74).

Võiks veel tuua palju näitusi võrdluste kohta lindudega, kuid neistki küllalt arvates, lähen teiste võrdlusobjektide juure.

Nagu linnud oma laulu ja toreda sulgkuue tõttu vanu eestlasi vaimustasid, nii tõmbasid lilled oma mitmevärviliste õitega eestlaste silmad enese poole. Kui midagi ilusat, õrna, tarka tahetakse kujutella, siis võrreldakse seda lilledega.

Kristus.

V. Rusenbergi maali järele.

„Kui ma olin väikene,
Kasvasin ma kannikene“.
(A. Saaberk, Valit. E. rahval., lhk. 28.)

„Targa tie, olet eidekeze,
Loona targa lillekeze“.
(Ilo laul, J. Hurt, Setuk. laul. I, lhk. 9.)

Näärikuul.

V. Rusenbergi maali järele.

- „Hobu ees neil kui see osja,
Ruuna ees'sa kui see roosi“.
(Vana kannel II, nr. 390, B.)
Magasin, mina magasin,
magasin Madi mä'ella —
sinililledede se'assa,
kullerkuppude kohalla,
angervaksade vahella . . .“
(Veske, Eesti Rahval. II, nr. 10.)
Ka võrreldakse puudega:
„Meie tamm lä'äb tantsimaie,
Kõre kuusk lä'äb kõndimaie,
Visa kuusk lä'äb veeremaie
Meie tammel kulla kingad,
Kulla kingad, vaske paelad,
Hõbedased osmud pealla.
(ibidem, I, nr. 51, lhk. 42.)
Neidusid mõistetakse siin tamme ja kuuse all.
Võrdlused taimedega ja marjadega
tulevad väga tihti rahvalauludes ette:
„Oh seda endista eluda,
Kallist kasvu põlvekesta,
Kui ma kallis kasvenesin,
Mari maasta tõusenesin,
Angervaks üles ajasin!
Kasvin kui kanep ajassa,
Sirgun kui sibul salussa,
Pika putke puu vilula“.
(ibidem I „Oh seda endista eluda“ nr. 75, lhk. 72.)
„Vii kulla oma koduje
Ja mari oma majale“.
(ibidem I nr. 67, lhk. 62.)
„Laulus „Kozjasõit“ (J. Hurt, Setuk. laulud I.
lhk. 69) ütleb kosilane oma kositavale neiule
nõnda:
„Sellepärast sinno salli,
Et sina oled ilma illos,
Sina oled nii illos,
Kui ma azikas mäelä,
Tulililli toomistun,
Upin tsõõrik uibun,
Mari verrev vizlapuun —
Siiski olet sina ilosamb,
Sino veri valosamb“.
Ehk teises laulus:
„Neiokesta, noorekesta,
Minno iks meelimarakesta . . .“
(ibidem II, nr. 667, lhk. 8.)
Mitte ükski neiusid ei võrrelda marjadega,
vaid ka noormehi.
Vellekene, mu armakênê,
Näio lää iks ma sulle lähkohe,
Mano meelimarakênê . . .
(ibidem II, nr. 1545 „Rikkalê poizilêt“.)
Ja sama laulu teisendis:
„Velekene, mu armakênê!
Sulle ma jalga kumarda,
Sulle mari maale heidä“.
(ibidem nr. 1544.)

- Ena võrreldakse samuti marjaga:
„Imekene, helläkene,
Mamakênê, marakênê.
(„Ilmatütar“, Hurt, Setu laul I, lhk. 26.)
Marja tarvitatakse võrdluseks ka suuruse
täendusena:
„Kumma iks olli väikokene,
Maani mara suurukene,
Olli ma iks kuri ikemähe,
Vilets vihæ pidämähe“.
(ibidem II, nr. 668, lhk. 9.)
„Teaks minu teine pooli,
Arvaks minu ainukene,
Mõistaks marja meesi noori,
Misuke elu minula“.
(M. Veske Eesti Rahval. I, nr. 99, lhk. 96.)
Ja samas laulus edasi:
„Hakkaksin ellaga elama,
Marjaga maja pidama“.
Laulus „Abikaasa tapja Mai“ (ibidem II, nr.
80) läks Mai, kui ta oli oma mehe Jüri voo-
disse noad otseti lina alla pannud, et teda
sedaviisi ära tappa, oma teise armastatud
„. . . marjaga magama,
Ilusaga hingamaie,
Punasega puhkamaie.
Siin nimetatakse meest marjaks, mis
iseäranis armastavate kohta käib, näituseks
veel:
„Teaks minu teine pooli,
Arvaks minu ainukene,
Mõistaks marja meesi noori,
Misuke elu minula,
Misuke ase hanella
Misuke kasu kanalla,
Ase halba tütterella.
(ibidem I, nr. 99, lhk. 96), ja sealsamas vähe
edasi:
„Viiks kulla kojuje,
Viiks marja oma majaje,
Linnu oma liivakulle,
Pardi oma paikadelle,
Hakkaks ellaga elama,
Marjaga maja pidama.
Võrdlusi lilledega ja marjadega arvuliselt
kõrvu seades peame tunnistama, et viimaste
pool suurem ülekaal. Esimesed pakuvad ainult
esteetiliselt lõbu — ilu, kuna marja ka maitsta,
süüta võib, seega enam meeleline olles. Meele-
lised asjad, mis rahva seisukohalt kasulikuvad
(kõlbavad ka süüta!), figureerivad rahvalauludes
võrdlustena kaugel rohkemal arvul kui lilled.
Isegi õun, muna ja suhkru sai tule-
vad rahvalauludes ses suhtes ette:
„Oles ta muna mullõ saassi,
Upin mullõ unõhtusi“
(Hurt, Setuk. I, nr. 62, 64—5 rida) — nõnda
lausuvad linnapreilid noormehetele, õigem, noor-

mehe kohta, kes läbi linna kosja sõitmas, soovides teda igaüks omale abikaasaks saada.

„Sõsar, sukru saijakene.“
(ibidem I. lhk 86.)

* * *

Eesti Rahva Muuseumis väljapandud vanu rahvariideid, võid, kindaid jne. vaadeldes ja nende värvirohkust, mustrite mitmekesisust, kirjuvust imetledes, tekib tahtmata küsimus, kust võtsid vanad eestlased need värvide kombinatsioonid, eeskujud, need mustrid?

Vastuse küsimusele annavad vanad rahvalaulud, kus järgmised võrdlused ette tulevad:

„Kudi kul-
lasta kin-
nasta,

Heite langa
hõbe'est,

Kirivämbä
kui tuo äh-
nä (rähna)

Mõlusam-
ba mõtsa
lindu“

(ibidem I, nr. 45
„Kalmu neu“.)

Teine sama
võrdlus, mis mitte ainult kinnas-
te, vaid kogu neu
kleidi kohta käib:

„Saie näio ehitedus,
Kabo valmis kabistedus,
Kirivämb ta ol' kui hähn*),
Mõlusamb kui mõtsa lind.“

(ibidem I. lhk. 65.)

Nii olid siis meie esivanematele riiete mustri värvi kokkuseadmiseks linnud eeskujuks. Seesuguse kirju linnu järele, nagu rähn („ähñ“, „hähñ“ Setu ja Lõuna-Eesti murdes), koeti kindad, vööd, vammused. Ses suhtes on ka teder võrdlusena nimetatud:

„Teder kirju teki maada“.

(M. Veske, Eesti Rahval. I, lhk. 62.)

Mitte ainult lindudelt ei võetud riiete mustreid, vaid ka kalalt, kassilt, kirikult, linnalipult, Riia ristilt jne.

„Pani (eit tütre) paeluda punuma,
Looma vööda loogelista,

*) Hähn — rähñ. N. T.

Seadma särje sapilista,
Katsma kassi käpalista.“

(ibidem I. „Eide kiitus“ nr. 70, lhk. 66.)

Kosjasõitjal noormehel

„Vüörätt oll Riia risti,

Kinda'iks käeh keriku kirja“.

(J. Hurt, Setu I. I, „Kozjasõit“ nr. 62.)

„Rikkallê ja ilosallê poizillê“

laulab neu (ibidem II, laul nr. 1547):

„Säläh*um, velekene, sull *sinisärk*,

Maani um, velekene, sull massakarvaline,

Päh um, velekene, kööritü kübärä,

Liinalippu,

velekene, um

sull *vüörätti*,

Kinda umma,

velekene, sull

keriku kirja,

Kaputa umma,

velekene, sull

kaartõ kirja,

Jalah umma,

velekene, sull

saksa *saapa*,

Kota' umma,

velekene, sull

kuldkundsõ-

ga.

Peaaegu sama

võrdlus tuleb

ette ka laulu tei-

sendis „Rikkal-

lê põizilê“

(ibidem II, nr.

1544).

Sakste linna-

lipp oma värvi-

dega ahvatlesva-

nu eestlasi neid värve ka oma riietes kombineerima. Samuti võisid ka kirikud, mis oma kirjadega, nagu värvitud katustega, ilusate altaripiltidega harimata eestlastele silma tor-
kasi, neile ses suhtes eeskujuna pakkuda.

Kirikud pakkusid veel puust valmistatud asjule — kirstudele, kappidele jne mustreid.

„Kirst om mul kerigo kirja,

Vakk *vasenäoline*,

Kaas *karrast* selgest,

Taba ieh *hõbehene*.“

(Hurt, Set. I. II, nr. 1550 „Kirstupoisiks kutsumine.“)

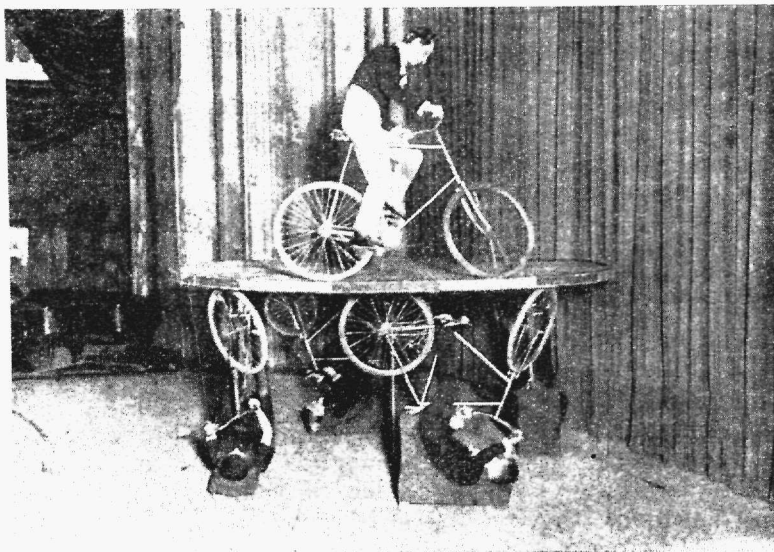
* * *

Mis oma iluduse, kauniduse poolest iseäranis silma torkab, seda võrreldakse päevaga, tähtedega, kuuga, sädemetega:

„Mis iks pääl on päiväkirja,

Hopõn all kui aotäht“.

(Hurt, Set. I. I, lhk 62.)

„Terves kehas terve vaim.“

Berliini varietees „Wintergarten“is“ näitavad neli rattasõitjad oma võimist rattasõiduspordis. Kolm meest on seliti ja panevad oma rattaid sõtkudes laua ringi käima, mille peal neljas oma kunsti näitab.

„Hobu alla kui see ahju
Ise päällä kui see pääva,
Kübär kui keriku-kellu,
Vöö kui linna lipuriie.
Kinga paelad kui kibemed,
Sääre paelad kui sädemed“.

(M. Veske. E. R. II, nr. 6 lhk. 11.)

„Kasvi iks kurest korge neio,
Pikast seerest peenie neio,
Kasvi iks *ilmailles*, päiva vallus.“

(Hurt. S. I. I. lhk. 11 „Kureneiu“.)

Kõike läikivat, kiirgavat, loistavat, nagu tuli, sädemed, välk, või metallidest kuld, hõbe, vask tuuakse rahvalauludes tihti võrdlustena ette. Peale eelpooltoodud näituste, kus päike, tähed, sädemed niisugustena esinesid, olgu veel järgmised näited:

„Tuld loovad hooste turjad,
Sädemeid löövad sälu seared,
Riksa, raksa ruuna rauad,
Vilku, vätku varsa kabjad!“

(Veske, E. R. II, lhk. 52.)

„Ezekene, sa helläkene,
Tätäkene, tähäkene“.

(Hurt, Set. I. I. lhk. 26).

„Kuub on kullakarvaline.

(Veske, E. R. I, lhk. 17.)

„Kiigutajad, kukutajad,
Hõbedased õetsutajad,
Vaski virve veeretajad“.

(ibidem I, lhk. 20.)

„Alla anti kulda tooli,
Ette lauda laasiline“.

(ibidem I. lhk. 27).

„Hõbe nuppu noori herra,
Kulda pitsi preilikene!“

(ibidem I. lhk. 36).

„Meie tammel kulda kingad,
Kulda kingad, vaski paelad.

(ibidem I, lhk. 42.)

„Viisi vetta me vahella,
Kuusi kullasta jõgeda“.

(ibidem II, lhk. 15.)

„Kulda krooni prouakene“.

(ibidem II, lhk. 49).

Kolme põllu, nimelt isa, venna ja vabadiku vilja kasvu võrreldakse järgmiselt:

„Isa põllul kulda kõrsi,
Vennal on hõbedä kõrsi,
Vabadikul vaski kõrsi.

(ibidem II, lhk. 39).

Selle võrdluse järele võime selgesti ette kujutada, et isa põllul kasvav vili oli kõige parem, venna põllul — vähe halvem, kuid kõige viletsam oli see vabadiku põllul.

Samalaadiline võrdlus tuuakse ka kaevude kohta:

„Isa kae vul kulda kaasi,
Vennal on hõbedä kaasi,
Vabadikul vaski kaasi.

(ibidem lhk. 40.)

* * *

Oleme seni Eesti rahvalauludes vaadelnud võrdlusi lindudega, lilledega, puudega, marjadega, munaga, õunaga, saiaga. Ja siis edasi — riiete ning puuanumate võrdlusi, näitavaid meile seda, mis eeskujul loodi endiste riiete, vööde, kinnaste, kirstude jne. mustrid. Nägime, et kõik kiirgav, loistev, nagu päike, tähed, sädemod ja metallidest kuld, hõbe, vask rahvalauludes tihti võrdlusena, keele kaunistusena esineb.

Vähematest I. liigi võrdlustest tuleksid nüüd vaatlusele veel mõned üksikud, mida võimata kindlatesse gruppidesse jagada.

Muistse Eesti lauliku head, ilusat, heledat lauluhäält võrreldakse järgmiselt:

„Oh seda heada healekesta,
Viledada viisikesta,
Kui see hüüdis ennemuiste,
Nii kui Rootsi roogu pilli,
Paide paras pasuna,
Viru viisi viiulida,
Harju kaksi kannelda.“

(Veske, E. R. I, nr. 9.)

Et näidata, kui vähe aega saab vaenelaps magada ja kui vara ta peab üles tõusma, võrdleb rahvalaul tema hommikust tõusu lindude ärkamisega:

„Vara on vareski liikel,
Enne muida musta lindu,
Enne koitu koovitaja,
Enne päeva pääsukene;
Veel varemin' vaene lapsi,
Enne muida emata tütar“.

(ibidem I, l. nr. 25, lhk. 23.)

Kui vähe ori orjusest, suurest rängast tööst omale kasu sai, näitab meile piltlikult võrdlus:

„Kõik ketran kevatsed päevad,
Tallan vokki kõige talve.
Ei saa särki sääselegi,
Palakat ei parmulegi“.

(ibidem I. lhk. 28).

Õlle väge võrreldakse jõuga, olevusega, mis . . . võtab meeled meeste peasta, Pooled meeled poiste peasta, Ojud naiste otsa eesta, Tüssab ise tütarlapsed“.

(ibidem I. lhk. 40.)

Et noore naisemehe talus ta kositud abi-kaasale mehe vanemate ja õdede poolt tihti liiga tehti, temaga halvasti ümber käidi, siis õpetasid naise vanemad meest, kuidas ta oma „kanast“ pidi kaitsma, varjama:

„Seisa seinana eessa,
Ole varjuna vahella,
Seisa vasta kui see seinä,
Raiu vasta kui see rauda,
Paugu vasta kui see palki!“

(ibidem I, lhk. 67.)

Liugu lastes uskusid vanad eestlased, et neil kasvavad:

Nõnda pikad minu linad
Kui see liuu mäekene,
Nõnda valged minu linad
Kui see lume angekene.“

(ibidem I, lhk. 86.)

Piltlik on vaeselapse ja peretütre võrdlus laulus „Vaeselapse laul“ (Veske, E. R. I, lhk. 95.)

„Nõnda halba vaene lapsi,
Kui halba hagune aeda,
Kee-kakkoli kasvandikku,
Vahelik oli vaene lapsi, —
Peretütar: pepperkooki,
Talutütar — saia-taigen.“

Neiu, kes kaugele mehele läheb, sest et ta oma küla poisse ei salli, võrdleb viimaseid nõnda:

„Ilusamad meie hiired,
Kasinamad meie kassid
Kui on meie noored poisid,
Piibu mokad, haisukaelad,
Pudi suud, lobi-kapakad.“

(ibidem II, lhk. 20.)

Nõnda nagu
„Väljal kolmed oraksed,
Aial kolmed väravad,
Tapula kolmed humalad,
nii on

Emal kolmi tütarlasta.“

(ibidem II, lhk. 26 „Kolme tütre kosilased“.)

Sirget, kaunist inimest või vilja võrreldakse osjaga:

„Oder kasvas kui see osja.“

(ibidem II, lhk. 29.)

Kiigutajale töötatakse kõige kenam neiu anda, kelle

„Silmad kui sibulikesed,

Paled kui paiste kakukesed,
Nina kui saia sarvekene.“

(ibidem II, „Mis ma töotan kiigutajale“ lhk. 36.)

Mõisa, kui meie endiste orjastajate asupaik, äratas igas muistses eestlases nii kibedaid tundmuse, niisugust hambaid-kiristavat viha, et tast võis tekkida järgmine võrdlus:

„Jo paistab pagana linna,
Kuradi koda kumakse,
Põrgu akenad põlevad,
Juudi tornid tõlgendavad!“

(ibidem II, „Endise teoorjuse laul“ lhk. 48.)

Samuti on meile väga arusaadav, kui kubjast kuradiga ja junkrut Juudasega, Kristuse äraandjaga, võrreldakse:

„Kubjas kui kurat eeli,
Junkur [kui Juudas] järella.“

(ibidem II, lhk. 50.)

Laulus „Mis on mu kista mehesta“ (ibidem II, lhk. 64) võrreldakse joodiku naise elu koera eluga:

„Oma naine naisukene,
Se'ep on koeraksa koduna,
Agi jaks alla õue“.

Abikaasa tapja Mai, kes oma tagaajajate eest metsa jooksis ja kelle süda hirmust hirmsasti peksis, sajatas nõnda haaba, sest et see talle kinnivõtjate eest varju ei annud:

„Nõnda su lehed lõdigu
Kui minu süda lõdiseb“.

(ibidem II, lhk. 83.)

Pilku heites seni toodud vähemate võrdluste peale, peab tunnistama, et vanad eestlased oskasid keele kaunistamiseks, laulu piltlikuks tegemiseks osavasti võrdlusi tarvitada.

Viimased täidavad kõik nõuded, mis kirjanduse teoorias, stilistikas võrdluste kohta üles seatud, s. o. 1) asja ja võrdluspildi vahel on silmapaiste sarnasus; 2) pilt, kuju, millega mõnd objekti või tegevust võrreldakse, oli kõigile tuttav, võetud loodusest ehk elust, mida iga eestlane hästi ära tundis; 3) võrdlus oli kohane, uus, vaadates vanade eestlaste silmiga.

Nelja-aastane kinonäitleja Poggy,

kes Ameerikas suure eduga kinos lasteosasid mängib. See pilt kujutab teda tsirkuseratsutaja osas.

Kui loodusrahvas, kel tundmata praegune kooliharidus ja kunst, võisid vanad eestlased võrdluspildiks valida ainult neid nähtusi ja asju, mis neid ümbritses, nagu linnud, lilled, puud, marjad, loomad kalad („särje“ sapilised ja „kassi“ käpalised vööd). Ainult linnas käies nägid nad värvilist lippu, mida ka võrdlusena tarvitatakse („linnalippu, velekene, um sull vüörätti...“). Üksi kirik oma kauniste altari piltidega, värviliste akendega ja nikerdatud, väljalõigatud altari ja muude seesmistel ilustustega oli eestlasele „kunstide akadeemiaks“, kust õpiti kuduma „keriko kirja“ kindaid ja tegema „keriko kirja“ kirste.

* * *

H

Peale selle leiame rahvalaule, mis tervena moodustavad ühe suurema võrdluse. Niisugustes võrdluslauludes seatakse kõrvu kaks sündmust või objekti, mis teineteisega enam-vähem sarnased, ette tuues kõiki nende ühiseid või kontrastiliselt lahkuminevaid jooni, omadusi, nähtusi. Neis laules ettetoodavad paralleelid on kaunid, tihti väga tabavad oma sarnasuse poolest.

Näituseks olgu toodud mõned võrdlusedlaulud, mis võetud dr. M. Veske Eesti Rahvalauludest I ja II jagu.

Heinamaa ilu ja neiu noorus (ibidem I, nr. 14, lhk. 12):

„Senni heinamaa ilusa
Kunni heina niitamatta;
Senni loogu loogusama,
Senni saadake saleda,
Kunni angu hakkamatta;
Senni kuhja kuulusama,
Kunni toomata koduje:

Senni piiga peenikene,
Senni neidu noorukene,
Kunni poisi puutumatta,
Käe kalli katsumatta,
Sula suu andamatta.“

Väga tabav, täielik paralleel heinamaa ilu ja neiu nooruse vahel. Nagu heinamaa ilu niitmise järele kaob, nii kaob ka neiu ilu emaks saades ja mehele minnes või lihtsalt „poisi puutumise“ järele.

Laulus „Poisi ja neiu matuse lugu“ (main. r. I, nr. 19, lhk. 16), mille neid poiste pilkamiseks, irvitamiseks, nõökimiseks luuletanud, tuuakse ette järgmine paralleel poisi ja neiu matmisloo vahel:

„Kui poissi ära sureksi,
Kes on poissi saatemassa?
Siga on poissi saatemassa,

Emiksed ehitamassa,
Vana kult on kuulamassa.
Kuhu see poissi maetakse?
Soosse, pori maasse,
Vana raba mätta'asse.
Mis kasvab poisi haua peal?
Koeraputked, kobrulehed,
Vanad arvad angervaksad,
Vanad nurjatud nõeksed.

Kui neidu ära sureksi,
Kes on neidu saatemassa?
Saksad neidu saatemassa,
Emandad ehitamassa,
Kuningas on kuulemassa.
Kuhu see neidu maetakse?
Kirikusse kirratusse,
Kabelisse karratusse.
Mis kasvab neiu haua peal?
Kullerkupud, kulda topid,
Sinilälled, siidi topid,
Angervaksad hallid topid.“

Samalaadiline on ka rahvalaul „Neiu kiitus, poisi laitus“ (M. Veske, E. R. II nr. 15, lhk. 17).

Peretütre ja orjatüdruku põlve võrreldakse järgmiselt:

„Pere tütar neitsikene,
Talu tütar taimekene,
Magab võõta voodi'essa,
Likati lina sie'essa,
Peale sāngi sääreksita.

Mina virbe vööni märga,
Kabu kaelani ligeda.“

(ibidem lhk. 23.)

Sel ajal kui peretütar kuivana pehmes voodis magab, on orjatüdruk väljas vihma käes tööd tehes läbi ja läbi märg, „kaelani ligeda.“

Laulus „Karula valla kiitus“ (ibidem I, nr. 35) tõmmatakse Vanamõisa ja Karula valla vahel järgmine võrdlus-paralleel: Vanamõisas „härjad söövad ikke'essa“, Karulas — „heina maalla“, V.-ms „tiumehed teivastessa“, Karulas — „tina tuassa“, V.-mõisas „vaimud vaesed varrastessa“, Karulas — „vaski kamberissa“. Nii oli siis orjade ja härgade elu Karulas palju parem, inimlikum kui Vanamõisas.

Laulus „Oh seda endista eluda“ (ibidem I, lhk. 72) võrdleb õnnetus abielus olev naine, keda mees kui koera peksab, oma käesolevat elu endisega. Lapse- ja neitsipõlves elanud ta täiesti hooletut, lõbusat, õnnelikku elu; ei teda täidind siis lüüa emal, isal ega vennal, kuna nüüd teda „kopib koera poissi, näpib näljatse sulane“.

Santi, viletsat teenistukohta kujutatakse samanimelises laulus („Sant teenistusekoht“, M. V. II, lhk. 44) järgmise võrdluspildina:

„Sain kui konnade kojuje,
Sain kui madude majajae;
Sisalikkude segaje,
Ussi-parve hulkaeni,
Kala-parve kaasajeni,
Konna keeru keske'elle —
Ära konnad söövad kopsu,
Ära maod söövad maksa,
Sisalikud sõid südame,
Kihulased keedid keele,
Murelased murrid meele,
Erilased võtsid hinge“.

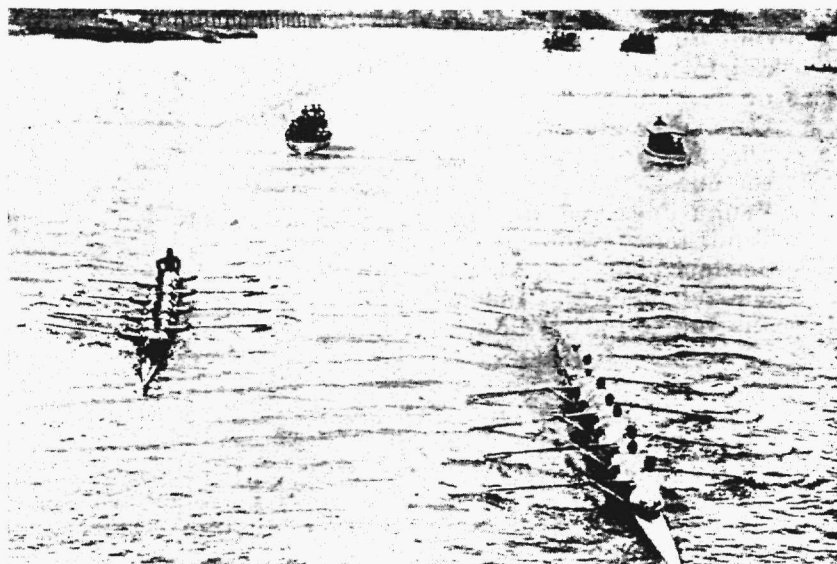
Laulus „Jõukas ja kehv
vald“ (M. V. E. R. II, nr. 44,
lhk. 50) võrreldakse kahe valla
Roela ja Kulina, jõukust ja keh-
vust järgmisel algupärasel viisil:

„Tunnukse Roela valda,
Kui nad lähvad linna poole,
Astuvad alevi poole:
Kubjas kui kurat eeli,
Junkur kui Juudas järella,
Rahvas rauetsed vahella,
Hobu oli eessa hallitanud,
Look on peala loga laga,
Rangid kaelas riga raga,
Aisa otsad hallitanud,
Ise kontsussa kohiseb,
Jala nartsussa nahiseb,
Vana viisussa vihiseb.

Tunnukse Kulina valda:
Kui nad lähvad linna poole,
Astuvad alevi poole:
Kubjas kui kuu eeli,
Junkur kui Jumal järele,
Hobu oli eessa ilma suuri,
Rangid on rahast valatud,
Look on pealla Looja loodud,
Aisa otsad haljastatud,
Rahvas siidised seessa,
Sees on saabaste sahina,
Ummiskingade uhina,
Reag-nahk kinga raksumine,
Park-naha kinga paukumine.

Kurja, tigatedat ja head meest kõrvu seadi-
des, nende omadusi võrreldes, ütleb rahvalaul
(M. V. E. R. II, lhk. 65)

„Küllap tunnub kuri meesi:
Kui tuleb kõrtsista' koduje,
Üles tõstab teki sõrva,
Arutab palaka sõrva,
Võtub piitsa piida pealta,
Kaika kammeri lävelta,
Lööb tema selga'seitse hoopi,
Kaelale kaheksa hoopi,
Mööda külge kümme hoopi,

Oxfordi ja Cambridge'i sõudevõistlus.

Inglismaal peetakse Themse jõel iga aasta Oxfordi ja Cambridge'i ülikoo-
lide vahel sõudevõistlust. Tänavune võistlus, mida meie pilt kujutab, oli
juba seitsmeskümmesviies. Ees on võitja Cambridge.

Pähä peksab märjad männid,
Kuivad kuused kukalasse,
Kaelale kased kõverad,
Seljale sinised lepad,
Kisub siis riidu kinnastesta,
Saab süüd söömisesta,
Viga vee toomisesta,
Jagu jala rättidesta.

Küllap tunnub hüva meesi:
Ja tunnub hüva me'e naine,
Kübarasta, kinda'asta,
Sadulasta, saapa'asta.
Kui tuleb kõrtsista koduje,
Üles tõstab teki sõrva,
Arutab palaka sõrva:
„Tudu, minu tuonikene,
Maga, marja-varrekene,
Huoga ua-kaunakene!
Sa oled tüki tööda teinud,
Kõva kangasta kudunud,
Ma olen kõndid kõrtsi teeda,
Hulga hukanud kopikaid“.

Samas rahvalaulude kogus, s. o. M. Veske,
Eesti rahvalaulud II (lhk. 73) leiame veel ühe
sarnase võrdluslaulu, kus elu oma isakodus ja
võõra juures paralleelselt nõnda kõrvu seatakse:

Isa kodus.

Kui ma kasvasin kodussa,
Istusin isa tuassa,
Veersin velle põrmandalla,
Tantsin taadi kamberissa,

Olin kui uba ilusa,
 Käisin kui käbi kenaste,
 Ua õisi uhke'esti,
 Erne õisi ehtiesti.
 Elin kodu, maksin kulla,
 Isa õuessa hõbeda,
 Venna õues veeringida,
 Taadi õues taalderida.
 Siis ma sõin seda kalada,
 Mis tuli mängides mäele,
 Mis tuli karates kalda'asse;
 Lusti lüüjes lootsikusse.

Võõra juures.

Kui sain välja võera'ille,
 Siis ei maksnud maasta rohtu,
 Maasta rohtu, puusta lehte,
 Jala alt seda porida,
 Mis on kahe kanna alla,
 Viie varvaste vahela.
 Nüin ma süön seda kalada,
 Mis on ammu hallitanud,

Seina ääres seenetanud,
 Mis on siad solgutanud,
 Ussid läbi uuristanud.
 Seal on kanad kallal käinud,
 Pääsukesed pesa teinud,
 Mutikad sisse munenud,
 Sipelgad sisse siginenud.

* * *

Neis näitustena esitatud laules on võrdlus-paralleelid nõnda selged, läbipaistvad, arusaadavad, et meie selgitamine, arutamine siin asjata. Kuid kokku võttes võiks siiski tähendada, et kõigis võrdluslaules sarnaduse jooned või teistes — kontrastid kahe võrreldava objekti vahel on liigagi järsud, silmatorkavad. Nende laulude ained on võetud igapäisest elust, aga neis peitub siiski selleaja eestlase ilma-vaade, tunded ja mõtted, avaldatud kaunil, kujukal keelel, kontrastilise pildina, võrdluskujuna.

VALGE TÛTARLAPS.

HANNIS HEINZ EVERS. Tõlkinud E. J.

Donald Mac Lean ootas teda kohvikus. Kui Lothar sisse astus, hüüdis ta:

„Ometi kord! Arvasin, et teid enam ei tule.“
 Lothar võttis istet ja vaatles limonaadi, mille tõi tüdruk.

„Mis on?“ küsis ta.

Mac Lean kummardus veidi ettepoole.

„See peaks teid huvitama,“ ütles ta. „Teie uurite ju Aphrodite kujusid? — Nüüd võiksite seda vahusünnitust jälle uues rüüis näha.“

Lothar haigutas:

„Ah! — — Kas tõesti?“

„Tõesti,“ ütles Mac Lean.

„Lubage üks silmapilk“, jätkas Lothar. „Veenus on Proteuse lihane tütar, ja mina usun, et kõiki tema maske tunnen. Olin üle aasta Bombays Klaus Peterseni juures —“

„Ja nüüd?“ küsis shotlane.

„Ja nüüd? — Teie ei tunne siis Klaus Peterseni? Klaus Petersen Hamburgis on väga andekas, ta on peaaegu geenius! — Marshal Gilles de Rais oli sharlataan temaga võrreldes!“

Donald Mac Lean kehitas õlgu:

„See pole veel üksinda kunst!“

„Muidugi mitte! Aga oodake. Nagu teada oli Oskar Wilde mina hea sõber. Ja Inez Seckelt tundsin mitu aastat. Iga nimi peaks teile üllatust tooma!“

„Kuid mitte kõik“, tähendas maalikunstnik.
 „Mitte kõik?“ Lothar lõi sõrmeotstega vastu lauda. „Aga tähtsamad ometi! Aga siis lähidalt: ma tunnen Veenust, kes muutub Erooseks; ma tunnen seda, kes kasukat kannab ja kant-sikut lehvitab. Ma tunnen Veenust sfinksina, kes surub omad küüned õrna lapselihha. Ma tunnen seda Veenust, kes himuralt mädanenud raipes aaleb, ja tunnen musta armastusjumalannat, kes preestrite jutlustustel neitsite valge ihu üle ülbet ohvrit kallab. — Laurette Dumont võttis mind ühes loomaparki, ma tean, mida ainult üksikud teavad, et Soodomis haruldasi veelusi leidub. Veel rohkem, olen Genfis lady Kathlin Mac-Mardochi saladuste jälgile tulnud, millest ühelgi elaval inimhingel aimu pole. Ma tunnen kõige roojasemat Veenust, — — või pean ütleva — kõige „puhtamat?“ — kes lilli inimestega kihlab! — — Arvate ikka veel, et armastusjumalannal maski oleks, mida ma ei tea.“

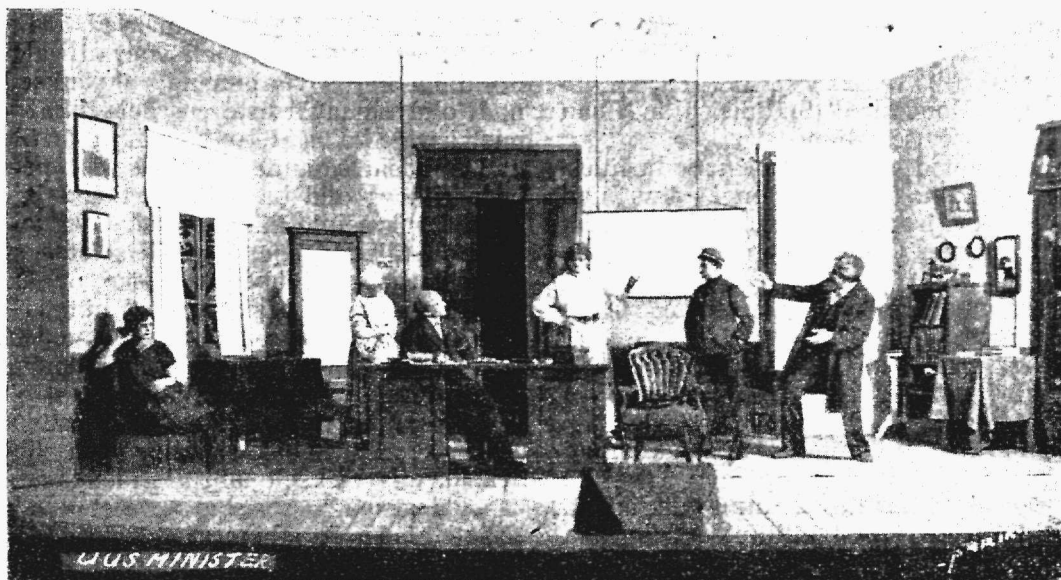
Mac Lean rüüpas pikkamisi omast klaasist.

„Ma ei luba teile midagi,“ ütles ta. „Tean ainult, et hertsog Ettore Aldobrandini kolme päeva eet Neapeli jõudis. Kohtasin teda eile Toleedos.“

„Rõõmustaksin, kui õpiksin teda tundma“, vastas Lothar. „Olen sageli kuulnud, et tema

Ernst Peterson'i „Uus minister“ „Estonias“.

Foto Parikas.

Pilt esimesest vaatusest.

Foto Parikas.

Pilt viimasest vaatusest.

üks haruldasemaist inimesist on, kes oskab elust kunsti luua, — ja kellel selleks abinõud“.

„Usun, et teile liig palju pole kõneldud,“ jätkas shotlane — maalikunstnik. „Võiksite selles isiklikult veenduda. Hertsog kutsus tühahomseks külalisi. Ka mina lähen ja võin teid esiteleda!“

„Täna,“ ütles Lothar.

Shotlane naeris.

Aldo brandini oli väga erutatud, kui teda koh-tasin. Teiseks, see haruldane aeg — kell viis peale lõunat: see töötab midagi eriskummalist. Olen kindel, et hertsog oma sõpradele midagi iseäralist pakub. Kui nii, võite julge olla, et miskit enneolematut üle elame. Hertsog ei kõnni kunagi tallatud teedel.“

„Loodame, et teil õigus on!“ ohkas Lothar. „Ja minul saab siis tunahomme see rõõm osaks, et teile teie korterisse järele tulen?“

„Palun väga!“ vastas maalikunstnik.

* * *

„Largo San Domenico!“ hüüdis Mac Lean kutsarile. Palazzo Corigliano!“

Mõlemad astusid laia treppi mööda üles. Inglis teener juhatas nad salongi, kus nad seitse või kaheksa isandat frakkides ees leidsid, ainult üks preester oli lillas mantlis nende hulgas.

Mac Lean tutvustas oma sõpra hertsogile, kes Lotharile käe ulatas.

„Täna, et minu juure tulite,“ ütles ta viisaka naeratusega. „Loodan et te väga ei pettu.“

Ta kummardus ja kõnetas siis valjumini teisi külalisi.

„Minu herrad!“ ütles ta. „Palun vabandust, et teid nii ebakohasel ajal tülitän. — Olen aga suures kitsikuses: väike hirveke, keda mul täna au on teile esiteleda, on kahjuks pärit äärmiselt viisakast ja korralikust perekonnast. Ta pääseb ainult suurte raskustega minu juure ja peab kõige hiljem pool seitse kodus olema, et mamma, papa ja Inglis kasvataja tema äraolu ei märkaks. Need aga, mu herrad, on hetked, mida iga kavaleer arvesse peab võtma! — Ja nüüd palun mind mõneks minutiks vabandada, mul on veel korraldusi teha. Vahepeal olete ehk nii lahked ja karastute värskendavate jookidega!“

Hertsog viipas oma teenri, tegi paar kummardust ja kadus.

Keegi isand hiiglasuurtes Viktor Emanuel vurrudes lähenes Lotharile; see oli di Nardis, „Pungolo“ poliitiline ajakirjanik, kes valenime „Fuoco“ all tuntud.

„Veame kihla, et mingisugust Araabia nalja näeme,“ naeris ta. „Hertsog tuli äsja Bagdadist.“ Preester raputas pead.

„Ei, don Goffredo,“ ütles ta, „meie naudime kindlasti osakest Rooma renaissance'i. Hertsog uurib juba terve aasta Valdomini Borgia saladusi, mida talle riigiarhiivi direktor Severino el Sosios suurte nurumiste peale andis.“

„Eks me seda näe,“ ütles Mac Lean. „Ehk annaksite mulle vahepeal võidujooksu andmeid, mida lubasite.“

Ajakirjanik võttis taskuraamatu ja alustas preestri ning maalikunstnikuga asjalikku juttu. Lothar sõi kristalltaldrikult pikkamisi oraanshjäätist. Ta vaatles ilusat kuldusikat, mis Al-dobrandini vappi, sakilist põikpalki kuue tähe vahel kandis.

Poole tunni pärast lükkas teener eesriided üks eltkõrvale.

„Hertsog laseb paluda!“ hüüdis ta. Ta jutas herrasid kahest väiksest toast läbi, avas kahekordse ukse, lasi külalised sisse astuda, ja keeras ukse kärmesti lukku. Nad leidsid suures pikas ruumis, mis oli vaevalt valgustatud. Põrandat kattis viinpunane vaip, ukсед ja aknad olid samavärviste eesriiete taha peidetud, mis värviga ka lagi üle oli maalitud. Tühjad seinad kandsid samuti viinpunaseid tapeete, sarnase riidega olid ka üksikud toolid ja diivanid kaetud, mis seinte ääres seisid. Tagumine pool tuba oli täiesti pime. Vaevalt seletas silm seal muusikariista, millel lasus raske punane kate.

„Palun herrasid istet võtta,“ hüüdis hertsog. Ta istus ise ja teised jälgisid tema eeskujule. Teener sammus ruttu ühelt kuldühtrilt seina ääres teisele ja kustutas küünlad.

Kui ruum täitsa pime oli, kostis klaveril nõrk akkord. Sellele järgnes rida liigutavaid helisid, mis vaikselt läbi saali lendasid.

„Palestrina,“ sosistas preester tasakesti. „Näete, et oma Araabia naljades eksisite, don Goffredo.“

„Noh,“ vastas ajakirjanik sama tasa, „olete vist ise õieti arvanud, kui Cesare Borgia peale mõtlesite?“

Kuuldus selgesti, et klaver pruugitud ja vanamoodne oli. Lihtsad helid äratasid Lotharist haruldast imetlust, ta mõtles ja ei saanud õieti aru, mis see tähendas. Igatahes oli see midagi, mida ta ammu, ammu pole tunnud.

Di Nardis kummardus tema poole, nõnda, et tema pikad vurrutsad põski kõdistasid.

„Ma aiman!“ sosistas ta. „Ma ei teadnud, et olen veel nõnda naiiv.“

Lothar tundis, et tal õigus oli.

Pisku aja pärast süütas vaikne teener kaks küünalt. Tuim peaaegu õudne valgus langes saali.

Muusik kestis — —

„Ja sellegipärast“ — sosistas Lothar oma naabrile, „ja sellegipärast peitus helides haruldane julmus. Ma tahaks ütelda, süütu julmus.“

Vaikne teener süütas jällegi kaks küünalt. Lothar vaatles üksisilmi punast valgust, mis tervet ruumi nagu verise uduga täitis — —

See verivärv lämmatas teda peaaegu. Tema hing kiindus helidesse, mis temas tuhmilt läikivat valgustunnet äratasid. Aga puna tungis edasi, sai võimu valguse üle. Vaikne teener süütas veel küünlaid lisaks.

„See on väljakannatamata!“ kuulis Lothar ajakirjanikku endamisi pomisevat.

Nüüd oli saal pooleldi valgustatud. Puna näis kõiki raskelt rusuvat ja helide süütu valgus nõrk. . . nõrk — —

Seal astus väikse klaveri tagant noore tütarlapse kogu esile, kes oli mähitud valgesse rätikusse. Ta astus pikkamisi kesk saali, nagu läikiv valge pilveke punases kumas.

Siis peatus tüdruk. Ta heitis käed laiali, ja valge rätt langes põrandale. Nagu sõnatu luik suudles see tütarlapse jalgu, ja tema paljas ihu valendas veel rohkem. Lothar tõmbus tagasi. Vastu tahtmist tõstis ta käe silme ette.

„See pimestab,“ öhkas ta.

See oli noor, vaevalt arenenud tütarlaps, nagu valmimatu õiepung. See oli mingi ülem süütaus, kes ei tarvitsenud kellegi kaitset ja äratas ühtaegu lubadusi, mis määramatute soovide täidminekut esile kutsusid. Sinakasmust juuks, mis oli keskelt laugus, lainetas üle meelekohtade ja kõrvade, et taga sõlme põimuda. Suured mustad silmad olid külaliste peale pöördud, osavõtmatud, nagu ei näeks nad kedagi. Näis, nagu naerateleksid nad samuti nagu huuled: julmi süütause haruldane naer.

Ja läikiv liha valendas nii tugevalt, et puna ringi kahvatuma löi. Helidest kostis nagu võiduhüüd. — —

Nüüd alles märkas Lothar, et tütarlaps käel lumivalget tuikest kandis. Ta keeras veidi pead, tõstis käe, ja valge tuike sirutas peakese esile.

Tui suudles valget tütarlast. See sillitas teda, kõdistas tema kaela ja vajutas teda õrnalt vastu rinda. Valge tui tõstis veidi tiibu surus ennast tihedalt, tihedalt vastu valendavat ihu.

„Õnnis tui!“ sosistas preester.

Seal tõstis — äkilise liigutusega valge tütarlaps mõlema käega tuikese metsikult üle oma pea... Ta viskas pea kukla, ja siis... siis kiskus tuikese kaheks. Punane veri voolas ojadena mööda õlgu ning rindu, voolas üle valge tütarlapse valendava ihu, ilma et oleks sealjuures puudutanud tema nägu.

Kõik puna kogus ümberringi kokku. Näis nagu hukkuks tütarlaps võimsas verivoos. Väri-sedes, abiotsivalt laskus see põrandale. Igalt-poolt roomas ihar verikuma, jalgealune avanes hiigla tulilõuaks... ja hirmus puna neelas valge tütarlapse — —

Järgmisel hetkel sulgus avaus. Vaikne teener lükkas eesriided ukselt ja viis herrased eestuppa.

Kellegil ei näinud tahtmist olevat sõna lausuda. Vaikides lasid nad mantlid anda ning läksid alla. Hertsog oli kadunud.

Halvatu

Saksa katoliiklaste varjupaigas; töötab jalgade abil väga osavasti saega ja teiste puutööriistadega.

„Minu herrad,“ ütles tänaval „Pungolo“ ajakirjanik Lotharile ja Mac Leanile. „Kas meie ei läheks Bertolini terrassile õhtust sööma?“

Nad sõitsid kolmekesi üles. Sõnalausumata jõid nad shampanjerit, sõnalausumata vaatlesid nad julmilusat Neapelit, mida viimne õhtu-päike verisesse kumma kastis.

Ajakirjanik võttis taskuraamatu ja tegi paar märkust.

„Kaheksateist — veri, neli — tui, kakskümmendüks — neitsi, ütles ta. „Suurepäraseid numbrid. Sel nädalal katsun nendega lotomängus õnne.“

ARARAT.

ARNOLD ULITZI ROMAAN.

Tõlkinud M. S.

„Tule ära,“ sosistas Daniel ja tõmbas Nadjat hirmunult eemale nagu võiks ta mõne kohutava haiguse saada, veel vilkeks Aleksandri lähedusse jäädes. Nadja käsi taandus vabisesdes Aleksandri otsaesiselt ja põgenes pelutatud loomana nahkülilkonna alla.

„Tule ära“, sosistas Daniel uuesti: „Ta on Peeterburis mõistuse kaotanud mõne hirmsa asja mõjul“.

Kahvatul näol pomises Nadja:

„Hirmu mõjul mõistuse kaotanud, — tema!“

„Et teda — —?“

„Et teda ära süüa ähvardati“, sosistas Nadja, pead noogutades: „Inimesed söid seal üksteist“.

Daniel istus sõnalausumata ja voolis värisvõil kätel. Ta vabises üleni nagu külma käes, piilus Nadja poole ja nägi, et temagi vabises.

„Nadja, mängi minuga ka malet,“ palus Aleksander alandlikult.

Nadja ei vastanud kohe ja vilets, ülialandlik häälpalus uuesti:

„Meeleldi, Aleksander, meeleldi“, kogeles Nadja.

„Saab vist raske olema sinust jagu saada: mis, Nadjakene?“

„Ah, nii väga raske ei saa see olema“, ütles Nadja ning naeratas koltunult.

„Võime ju kolmekesi mängida“, ütles Daniel temale appi tulles.

„Ja-ja, võistlusmängu!“ hüüdis haige.

See sõna vaimustas teda; ta kordas seda sagedasti, sõjakalt küsis ta Nadjalt ikka jälle, kas ta temaga mängida tahtvat; ta ootas vastust hiilgavail koera-silmil. Nii väga pelgas ta kätt, mis oli puudutanud tema otsaesist, sest ta mäletas noid teisi käsi, mis kobades, mõrtsuka-iharusega olid hiilinud mööda kaevurakkeid Peeterburis, otsides inimliha söömiseks.

Daniel sai torni valmis ja pani selle enda ette, et seda vaadelda. Aga ta ei suutnud rõõmustada, sest õudus oli majaliseks tulnud. Ta silmad olid ähmased nagu haigel. Aleksander palus alandlikult torni, kobas seda kätega ja kiitis väga.

Selja tagant, pimedikust aga tundis ta äkki kedagi oma kondist kätt sirutavat ja teda rääkima sundivat, kuni ta moondunud suul vägisi ütlemata pidi:

„Väike Neeva-torni!“

Ta näis midagi luuravat.

Siis ütles ta uuesti rumala poisikese-naeruga:

„Väike Neeva-torni, väike nõukogu-loss!“

Jäledasti moonutas surmahirm ta häält; koolja-naeratus haises huultel. Siis tõmbus kogu ihu kägerasse nagu kui puuleht tules; ta vingerdas ja hädaldas narude all, milledega püüdis emast kaitsta.

Kuid ikka jälle pidi ta kõnelema. Kuulajatele tagus õudus nachu keeltesse, nad vaikisid ega julenud käsigi teineteise poole sirutada. Haige aga pidi kõnelema, ikka jälle kõnelema.

„Kuidas sa vigurid mustaks teed?“ küsis ta.

Danieli keel liigatas kergendatult; ta uskus, et sellele küsimusele kartmata võib vastata.

„Teen nad kuuma rauatükiga pruuniks!“

„Mis? Mis?“ karjatas Aleksander: „Rauaga? Rauaga? Ma pole teile midagi teinud! Jätsin padrunid alles! Ei kalkanud viina maha!“

Ta pugus jälle peitu. Siis ei suutnud teised tema lähedust enam kannatada. Kui Daniel tasa tõusis, et majast põgeneda, haaras Nadjat hirm. Ta kartis hullumeelsega tuppa jääda ning haaras Danieli narudest küüntega kinni ja põgenes nii kiiresti tema kannul, et näis nagu sikus mees teda vägisi kaasa. Väljas ahmisid nad õndsalt karget õhku, hingasid täitmatutena, jäid õhtuni välja ning jalutasid mööda värsket lund.

„Ah, Nadja,“ ütles Daniel lootuseta, kui aeg tuli koju tagasi minna: „kuis peame elama temaga ühes?“

„Me ei tohi tema kuuldes enam iial kõnelda“, vastas naine: „Iga sõna äratab temas mälestusi“.

„Maa on hukkunud“, sõnas mees: „Meie aga elame, meie üksi!“ Üksindus pani ta külmetama.

„Peame tänulikud ja head olema!“ ütles naine vaevaga.

„Ja — head! head!“ nurises Daniel: „Tema ei saa iial hea olema!“

„Ta on haige!“

„Ta on hull. Iial ei saa ta terveks.“

„Ta saab terveks, saab! Teda ei suuda vaimuhaigus murda; katk ei saanud temast ka jagu.“

„Ja kui ta ka terveks saab“, kisendas Daniel ja tema veri kohises viha pärast: „Tema saab alati tahtma isand olla! Iial enam ei tohi me rõõmsad olla! Ikka saab ta meid pilkama! Nadja, vihkan teda! Kui ta ei muutu, Nadja, tõesti, siis löön ta maha!“

„Ta saab taltsuma“, rahustas Nadja täis hirmu.

„Ja kui mitte?“

„Saab! Saab!“

„Aga kui mitte, kui mitte, Nadja? Sa pead ütlemata, mis siis. Ruttu, ruttu, üttele!“

Ta haaras vihaselt naise randimest kinni ja mõirgas oma küsimust.

„Siis pead ta ära ajama, Daniel!“

„Ära ajama?“ naeris mees: „Ütle: tapma!“ Nadja noogutas pead.

„Ja sina?“ küsis Daniel ägedalt: „Sina jääd minu juure?“

„Jah.“

Daniel raputas pead, et saatanlikke mõtteid eemale peletada, ja äigas raskelt üle otsaesise.

„Ehk muutub siiski veel kõik heaks,“ ütles ta pikkamisi ja tema häälpalus oli täis heldust: „Tõsi, ta on hirmsaid asju näinud.“

Edaspidi valisid nad hoolega sõnu, et haavatud hinge mitte veriseks tõugata; kuid veel palju tuli neil õppida, sest haige sarnanes aimduste, surmahirmu ning ahastuse poolest metsloomale; isegi sõna „nälj“ hirmutas teda.

Kord tuli Daniel jõe äärest ning astus käratsedes maija; ta nahk auras, nagu punas jõust ja tüsedusest. Ta oli augu sügavasse jäässe raiunud ja hüüdis isunedes lõbusalt:

„Nüüd olen näljane, Nadja; mis sul süüa varuks on?“

Siis haaras Aleksandrit hirm, kähku põlvitas ta terve ja tugeva ette ning palus:

„Ära aga mind söö; parem söö kogu leib!“

„Jah, süüa leiva.“ vastas Daniel värisedes

Ta võttis ämbrid ja läks vett tooma: Nadja läks temaga. Kui nad tüki aja pärast raskete kandamitega tagasi tulid, nägid nad midagi õudset. Aleksander seisis kägarasse kistult avatud ukse juures, toetas uksepiida najale ja vahtis hirmust ogarana Danieli püssi, mis seina najal seisis. Nagu üleannetu laps hoidis ta käed vargsi selja taga ja nihutas raskeid jalgu toll-haaval edasi. Äkki kummardus ta püssi ees sügavalt ja orjalikult ning hiilis pikkamisi ja vabisedes püssist mööda. Siis märkas ta tulijaid: need tegid aga, nagu poleks nad midagi näinud, kuid tali-puna all muutusid nende näod kahvatuks. Aleksander oli muretu ja lõbus, ta võttis Danielil vägisi ämbrü käest ja ütles:

„Luba et sind aitan, herra!“

Daniel võpatas nagu hoopis saades ja Nadja näojooned moondusid nagu järsu ereda tulekuma mõjul. Mõlemad värisesid, kuuldes „herra“ nimetust sellest suust; mõlemad kartsid.

Öösel nuttis Nadja ning ütles tasa:

„Mis on nad temaga linnas küll teinud!“

Hommikul läks Daniel jahile. Eredalt kajasis püssipaugud külmetanud metsas. Aleksander kuulas rahutult, hiilis Nadja lähedusse ja sõnas nagu kätega pimedas kobades:

Vaadaku aga hoolega ette!“ ütles ta nagu pilgates: „Keegi võiks tulla ja kisendada: „Viska püss ära!“

„Kes võiks siia tulla?“ küsis Nadja imestades: „Siin pole ju kedagi peale meie kolme!“

„Oo.“ vastas Aleksander üleolevalt: „Venemaad puhastatakse! Isegi Prjesnajasse jõudsid nad, kuigi sügavad sood ümberringi olid. Kes teab, ehk on nad juba metsas! Prjesnaja suitsuhaisu tundsid nad Peeterburini!“

„Ah.“ hüüdis Nadja: „Prjesnaja!“

Aga ta ei hakanud midagi küsima, teravaid vastuseid kartes.

„Daniel on väga hea kütt.“ rääkis Aleksander edasi: „Igapäev toob ta metsast liha: ärgu ta aga liig palju loomi tapku! Peaksime rohkem leiba sööma!“

„Aga miks siis?“ naeris Nadja õnnetu näoga.

„Ja tema iseäranis.“ puuris Aleksander: „tema sööb liig palju: eila söi ta neli suurt tükki kitseliha.“

„Ei.“ hüüdis Nadja vihaselt: „Ta peab sööma niipalju kui tahab; ta töötab ja peab sööma. Kõik on tema päralt, kõik saame temalt!“

„Tasa, tasa.“ ütles Aleksander salalikult: „Hoiatan ainult; kui kelder tühi ja kõik loomad söödud, mis ta siis sööb, Nadja? Meid, võib olla? Sind ja mind?“

Ta naeris nagu naljatades, oli aga näost kahvatu. Siis mõistis Nadja, mida ta kartis ja halastas tema peale.

„Ei, mis sul meele tuleb! Metsas on palju loomi.“

„Ah.“ ütles ta tusaselt: „Sa ei tea ju, mis kõik on juhtunud! Keegi ei tea, ainult mina tean.“

Ta naeratas edevalt ja sosistas, kätt suu ees hoides:

„Palju põtru, palju kitsi? Lollus! Suurem hulk neist tuli mulle vastu, kui Peeterburist põgenesin. Nad läksid ju sinna, et korjuseid süüa.“

„Muidugi ainult kiskjad loomad.“ ütles Nadja värisedes: „karud ja hundid?“

„Ei, ei.“ vastas Aleksander vihaselt: „Ei, ka põdrad ja hirved; kõik loomad on kiskjateks muutunud, kõik söövad nüüd inimesi, sest inimestel ei ole enam püsse. Viimsed püssid kogu ilmas on temal!“

Ta tegi pöidlaga toore liigutuse metsa poole, kus Daniel rõõmsalt paugutas; selles liigutuses oli alatust, kartust ja vaenu.

„Aga kus on kõigi sõdurite püssid?“ küsis Nadja.

Aleksander kortsutas otsaesist.

„Stepan Stepanovitsh Krasski oma lahkusulistega tegi kõik pööraseks.“

„Mis lahkusulistega?“ küsis Nadja väga ärevalt: „Olid nad vagad? Kuulutasiid Leonidi õpetusi?“

„Ei olnud sugugi vagad.“ naeris Aleksander jämedalt ega imestanud vähematki, et Nadja inimesi tundis, kellest ta kõneles: „Vagad ei olnud nad sugugi. Venemaa pulastajad! Visake püssid ära! Vagad nad ei olnud!“

Ta naeris tasa, peaaegu mõnutsevalt.

„Kui kähku see käis! Kui kähku!“ rääkis ta unistades: „Ruttu viskasin omad kaevu;“

aga Stepani vihastasin vähemalt enne veel, kui teda tundma õppisin. Lõin ta Leonidi maha!"

"Sina?" karjatas Nadja: tema üllatus ja viha kargasid koertena Aleksandri kallale.

"Ah, miks sa nii väga karjud?" ütles Aleksander aralt: "Tead ju, et ma siis sind kardan!"

Nadja tõttas välja: ta ihkas Danieli lähedust. Kristalsete lumehangede vahel muutus ta rahulikumaks. Daniel tuli.

"Ah," ütles Nadja: "Mis on väljas teatud!"

Daniel sai aru, et ta kõneles hävinenud ilmast teisel pool metsa. Nad vaatasid mõlemad üles lumiste puudelatvade poole, kuid ei usaldanud kumbki puhast ja süütut talitaeva sina, mis lõpmatuna kogu ilma kohal kummus. Neil oli tunne, nagu variseks teisel pool metsa kogu ilm põhjatusse kuristikku, mille kohal mingit taevast ei ole.

Enne veel kui kõik malevigurid valmis said, maalís Aleksander puusõega malelaua põrandale. Ta palus endale mõned vigurid ja katsus raskeid ülesandeid lahendada. Kui Nadja ning Daniel ta tegevust vaatlesid, vihastas ta ja välgatas üle öla kurjalt silmi, nõudes, et teiste sosin lõpeks. Kord, kui Nadjagi mängida katsus, urises ta vihaselt ja tahtis pilkava naeruga tema tuju rikkuda, kuni Nadja temaga tõreles; siis vajus Aleksander kõssi ning jäi aralt Nadja ette lõmitama.

Daniel mängis harva. Ta naeris Nadja agarust, aru saades, mida naine püüdis.

"Tahad endist võimumeest alandada?" küsis ta.

Nadja punastas ja vastas:

"Jah. On see halb?"

"On kättemaks. Mõistan sind nii hästi."

Sellest peale laskis Nadja Aleksandrit mängida. Daniel voolis mängledes viimseid vigurid, siis valmistas ta pikkamisi ja hoolikalt laua valgete ja mustaks põletatud ruutudega.

Kord lõunapaiku algas võitlus.

Aleksander naeris väga, kui liisu läbi Nadja tema vastaseks sai. Tunni aja pärast oli Nadja löödud; kui ta järgmise, veel lühema partii lõpul jälle matt oli, kurvastas ta väga ja palus ärevalt:

"Tasu mu eest, Daniel, tasu mu eest!"

Võidurõõm kadus Aleksandri näolt, äkki muutus ta murelikuks ja küsis kähku:

"Tasuma? Kuidas peaks ta tasuma?"

"Katsun mängida nii hästi kui oskan," ütles Daniel rahulikult.

"Ah, mängus tasuma!" sõnas Aleksander rõõmsalt: "Palun, seltsimees, võta valged! Mul on ükskõik."

Nad mängisid hilja ööni ja unustasid söömise; ainult Nadja tõusis vahel üles ja kohendas tuld, ilma et isegi oleks teadnud, mis ta tegi; järjest vaatasid ta silmad mängijate poole. Daniel kaotas kaks korda.

Väsinult tõusis ta üles, häbenedes ja kohmetult kõhatades.

"Üks mängib hästi malet," ütles ta: "ja teine teeb hästi tööd; igauks oskab ise asja, keegi ei tohi oma võimistega uhkustada."

"Malemäng on raskem kui püssilaskmine ja töötegemine," pilkas Aleksander.

"Tööd teha on raskem," hüüdis Nadja vihaselt: "ainult narr võib selle vastu vaielda."

"Mul on tubli peaaegu, Nadja, eks ole?" ütles Aleksander: "Mu käed küll nii hästi pole arenenud. Vaadake, kui saledad nad on. Mõisniku-käed, nagu mulle varem sagedasti öeldi. Jah, mitte puulõhkuja-käed nagu sinul, Daniel. Võib olla, oli mu isa suurvürst; mis oli sinu oma? Tööline?"

Seal unustas Nadja enesevalitsuse ja kisen-das vihaselt:

"Tead veel, mis põhiseaduses on öeldud, Aleksander? Ise kirjutasid seadusele alla, et kes ei tööta, see ei pea ka sööma. Kiitleja! Su isa olla suurvürst olnud! See ajab mind ju naerma!"

"Nadja!" hüüdis Daniel: "Jäta ta rahule."

Aleksander pugus oma magadismurka, nagu haavatud koer. Kui teised magasid, avas ta tigidalt unised silmad ja vaatas, kuidas nad nahkade all puhkasid. Tulekuma langes ta otsivatesse silmadesse ja värvis ta vaenu tumepunaseks.

Hommikul palus ta siiski tööd. Ta saadeti jõe ääre jääd rauma.

Järgmisel ööl kutsus Nadja unest ärgates Aleksandri mängima.

"Tead sa ka, kes selle alguse välja mõtles?" küsis ta, kui Aleksandril halvasti läks: "Püha Leonid, kelle sa tapsid. Ja mulle õpetas seda Stepan Stepanovitsh Krasski, kes „usulahu“ asutas. Nägin teda unes, ta õpetas mind mängima."

"Oled hull," ütles Aleksander: "Ja rumal oled, kui arvad, et ma kartma hakkam."

Siis mängisid nad vaikides, teineteisega heideldes; Aleksandri otsaesist mööda jooksis vihahigi. Kaks korda võitis Nadja; aga kui ta võidetule otsa vaatas, tabas teda nii salalik pilk täis kibedat vaenu, et ta rõõmustada ei suutnud, sāngi põgenes ja soojusesse peitus, mis uinuva Danieli kehast voolas,

Aleksander ei maganud enam sel ööl. Ta istus tule juures ja mängis mõlemat partiid veel kord; tund-tunnilt tundis ta ennast tugevamaks muutuvat. Kui hommik koitis, polnud ta nägu enam alandlik. Jõud ja tugevus kohisesid ta veres, himuralt katsus ta enda tuiksoont, milles tuli tundus leegitsevat. Ta kummardus pilkavalt magajate kohale.

„Kui rahulikult rumalad te olete!“ naeratas ta.

Temas kiheles tung sülitada otse nende suletud laugedele. Ent kui ta kummardus, värisesid Nadja laud ning avasid kitsa pilu, mis sügavalt mustas. Aleksander kohkus väga ja taandus ahju juure; ta sülgas tulle ja rõõmustas vihast sisinat kuulates. Siis istus ta kolde kõrval, kuni päevavalgus tulelt kuldse sära varastas.

„Kas te küllalt pole maganud?“ riidles ta vihasele.

Veel enne lõunat mängis ta Nadjaga. Ta ei istunud, mängis nagu möödaminnes, ruttu ja tõsiduseta.

„Kus sa nii ruttu õppisid mängima?“ küsis Nadja kohkudes.

„Nägin unes,“ vastas Aleksander tigidalt: „Nägin ilmutust!“

„Nägid kuradit!“ vastas Nadja ebauslikult.

„Matt!“ ütles Aleksander.

Väsinult toetus Nadja tooli-korjule.

Sellest tunnist peale ei kaotanud Aleksander kunagi. Tal oli igav nõrgemate vastastega mängida; ta vilistas, kiitles, lobises mängides ja naeris vastaste hõõguvaid kõrvu.

„Malemäng on tore ajaviide minusugusele ametita kindralile,“ rääkis ta: „Kuid vastasteks peaksid mul strateegid olema. Kaugele sa sõjaväes jõudsid, Daniel?“

„Leitnandini!“

„Preisi leitnandini! Kena küll! Mis sa arvad kommunistlike kindrali strateegiast?“

„Oled suurvaim,“ ütles Daniel ausalt.

„Kas kuulsid?“ kisendas Aleksander: „Kas kuulsid?“

„Esiti vihastasin,“ sõnas Daniel heas tujus: „aga nüüd? Pean asjaga leppima. Oled geniaalne malemängija.“

„Kas kuulsid, Nadja?“ naeris Aleksander toorelt.

„Muide,“ lisas ta mõttes juure: „mina algasin ka Preisi leitnandina.“

Teised kuulatasid huviga; aga ta ei kõnelenud edasi.

„Male on hea mäng,“ ütles ta pärast pikka vaikust: „aga mitte küllalt inimese vääriline,“

„Mis mõttes?“ küsis Daniel.

„Seda on raske seletada; ma ei usu, et mind mõistaksite.“

„Küll me katsume mõista,“ vastas Daniel heasüdamlikult.

Nadja vahtis üksisilmi Aleksandri näkku.

„Arvan,“ ütles Aleksander õige aeglaselt: „et peaks mäng loodama, milles vigurid sarnaneksid elusatele inimestele.“

Daniel naeris; kuid Aleksander ei kuulnudki seda, vaid kõneles edasi.

„Nad peaksid olema nagu elusad, kuid ometi ainult vigurid. Kas te siis aru ei saa? Peaaegu peaks neil iseseisev tahe olema. Maleviguritel on alati minu tahe; see on igav. Vähemalt kujutlema peaksid nad, et neil oma tahe on. Nad peavad nad mulle tegema! Pean midagi uut leidma!“

„Ma ei suuda midagi sarnast kujutleda,“ ütles Daniel; imelik kavatsus mõjus tema peale otse pörutavalt.

Nadja vaatles ikka alles vaenulikult Aleksandri nägu; äkki näis nagu oleks Aleksandri alles ähmane mõte temasse karanud ja tema veres kõvaks karastunud.

„Tean, tean,“ kisendas ta võidukalt: „See peaks mäng olema, milles vaja pole mõelda, nagu malemängus; aga kõik, mis seal sünnib, peab ometi nii sündima, nagu mõeldaks siiski.“

Aleksander ehmatas: „Kuis tuli sulle säärane mõte?“

„Nägin unes,“ naeris Nadja.

Aleksander võpatas veidi ja sulges vilkeks silmad. Siis rääkis ta taltsutatud jõutundega:

„Jah, Nadjake, umbes nõnda ma mõtlesin.“

„Vigurid peavad inimestele sarnanema,“ kisendas Nadja jonnaka vaimustusega: „Nad peavad tegutsema ja uskuma, et nad toredad poisid on. Tõepoolest aga peavad nad sõna kuulama, peavad mänguasjad, peavad nukud olema, kes ei tea, kuhu neid lükatakse. Alluma peavad nad — saatusele, Jumalale, ma ei tea, kellele; võib olla, Aleksander Suurele? Nii sa mõtlesid, eks? Nii?“

„Ole vait!“ mõirgas Aleksander ja kargas üles nagu valmis olles lööma.

Ta käsi läks rusikasse; juba paisus vihane tahtejõud rusika erkudes ja lihastes; äkki valgus hele rahu kogu ta olemusse. Ta muutus rõõmsaks ja heldeks nagu päeval, mil ta metsast lahkus, et minna inimeste sekka ja valitseda.

„Leidsin!“ ütles ta, naerates peaaegu kavalasti, ei kõnelenud enam midagi ja heitis puhkama.

Daniel ja Nadja kõnelesid sosinal. Hirm oli langenud nende südamete põhja, valmis kasvama nagu ohakline umbrohi.

Jõulu-kuu tõi halastamatu külma, mis nahad akende ees kõvaks kiskus nagu puulauad. Samblad pragudes tõmbusid krimpsu nagu viletsad narmad ja kartsid teraskanget, valju külma. Kõrge tuli põles koldel, kuid soendas vaid kitsast ringikest ümberkaudu. Sooja piirkonnas oli inimeste hingeõhk nägematu, kuid ringikesest välja pääsedes ja külmade seinte lähedale sattudes, koondus see tihedaks, valkjaks sombuks. Kolm inimest elutsesid keldris, nagu vangikoopas, maa-aluse ahjutule valgustusel; kuigi oli soe, polnud ihud ometi rõõmsad; hääled uppusid nagu umbsesse, limasesse vette.

„Kui kaua veel?“ kurtis naine: „Kui kaua veel!“

Daniel lohutas:

„Kujutle, et elasin neli talvet siin ega kuulnud kellegi häält peale iseenda hääle.“

„Jah.“ vastas Nadja tumedal häälel: „Jah, neli talvet!“

Ühel päeval aga kuuldi keset pakast külma midagi, mida varem iial ei oldud kuulnud.

„Daniel!“ hüüdis naine ja värises õnnelisest imestusest.

Ta paljastas oma ihu ja laskis meest kuulatada; ning mees kuulis, et laps ta ihu seinte vastu koputas. Sellest peale kannatas Nadja ruumikitsikuse all vähem. Sagedasti kõndis ta nahkadesse mässituna Danieliga mööda lumist raiesmikku ja neelas ahmelt õhku. Kui ta nägu külmast õhetas, küsis ta, kas ta terve ja punane olla; vastas mees „jah,“ siis rõõmistas ta koputava lapse pärast. Ta oli kurb, et peeglit ei olnud, milles ta ennast näha oleks võinud, ja et jõgi kinni oli külmetanud. Kevadet ootas ta säärase armastusega, et ta värises seda sõna mõteldeski.

Aleksander küürutas vaid ööseti nagu tige loom koopas; päevad otsa mängis ta üleval endaloodud uut mängu, mängis vahetpidamata. Tema tehtud suured täringid kolisesid alata. Aeg-ajalt vaikisid Daniel ja Nadja keldris ning kuulatasid kolinat.

„On ta jälle mõne lahingu võitnud?“ küsisid nad: „On ta jälle mõne linna vallanud?“

Nadja oli mängule õige nime leidnud; ta nimetas seda jumalat-mängimiseks.

Tule-paistel helendas põrand puhtalt; Aleksander oli selle siledaks hõõveldanud ega sallinud Danieli või Nadja jalajälgi puhtatel laudadel. Põrandale olid sõega Euroopa piirjooned joonistatud. Suured linnad mustade

suurte täpetena; maanteed ühendasid neid. Kolde lähedal. Moskva kohal kükitas Aleksander ja viskas täringid. Ahmelt luges ta musti silmi valgete puu-tükkide pinnal.

Ta pidas lahinguid, valdas linnu, juhtis maade saatust; ta oli Jumal.

Kogu mäng oli selles: alati sõda!

„Olgu sõda!“ ütles Aleksander—ja sõda oli.

Riigid vabisesid ning alustasid meeletut sipelga-tegevust. Rahu on lollus. Maad suurel kaardil ei ole muud kui siledaks hõõveldatud laudpõrand mustade sõejoontega. Aleksander käseb:

„Saagu sõda!“

Jalamaid muutuvad nad: laudpõrandast saavad põllud, aasad ja metsad; sõe-täpe muutub kindlustatud linnaks, joonest saab maantee. Sõjaväed lähevad liikvele. Nüridale silmale on need vaid puu-kettad; Jumala silmale aga elavad sõdurid, kes surma ei karda. Ketastel on numbrid. Sada tähendab: sadatuhat elavat meest, — jalaväge, ratsaväge, suurtükiväge, ohvitseri, ülemaid ja rumal-julget-vaprat rahvast, rahvast, rahvast!

Prantsusmaa, Saksamaa, Austria, Balkan pakatavad sõjavägedest. Kahekümmelised, viiekümmelised, sajalised, kahesajalised kettad liiguvad mööda maantee-jooni!

Kõik, kõik liiguvad püha Venemaa poole.

Ah, sa õnnistatud maa, sa Jumala lemmikmaa, millest Aleksander igal öösel unes näeb, mille meelega tuletades välgud ta otsa ees sähviavad!

Ah, maa sajaseitsmekümne miljoni inimesega; nii palju on neid, kui pealiskaudselt lugeda! Sa maa täis viletsapalgalisi ametnikke, kes lugedes suurt vaeva ei viitsi näha! Sajakaheksakümne miljoniline maa, astu lääne-Euroopa haukuvatele kutsikatele vastu, ära karda! Jumal on sinuga! Tulge, kirevased liitlased; ärge kartke, vaprad vennad! Meie poolt on arv, on Jumal, on püha rumalus! Meil on suur vägede-juht!

Aleksander on õiglane, sest ka Jumal on õiglane. Üheski asjas ei või ta Jumalast maha jääda.

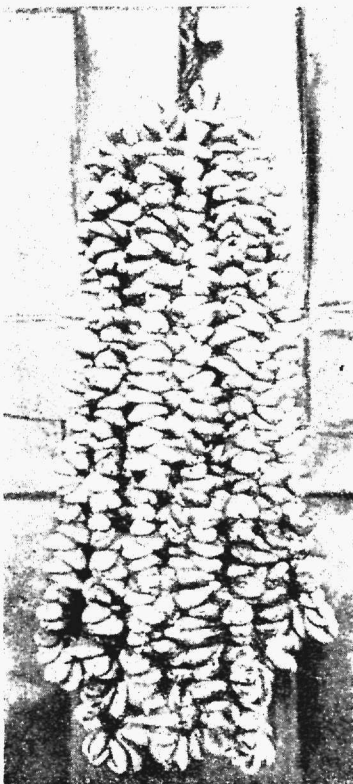
Kogu lääne-Euroopal kokku on sama palju vägesid kui Venemaal! Võitu ei pea venelasele kergeks tegema, ei!

„Ühesugused võimalused teile kõigile!“ ütleb Aleksander. „Seisan erakondadest kõrgemal. Mitte minu tahtmine ei ole otsustav; keegi ei tea, kuidas täringid langevad. Ei tea seda ka mina, ei tea! Ainult viskan; ei peta! Sulen silmad, — saagu, mis saab! Venemaa, mu kaunis tütar, võib juhtuda, et su neitsilikkus riisutakse! Mina ei peta; täringite tahtmine sündigu siiski!“ (Järgneb).

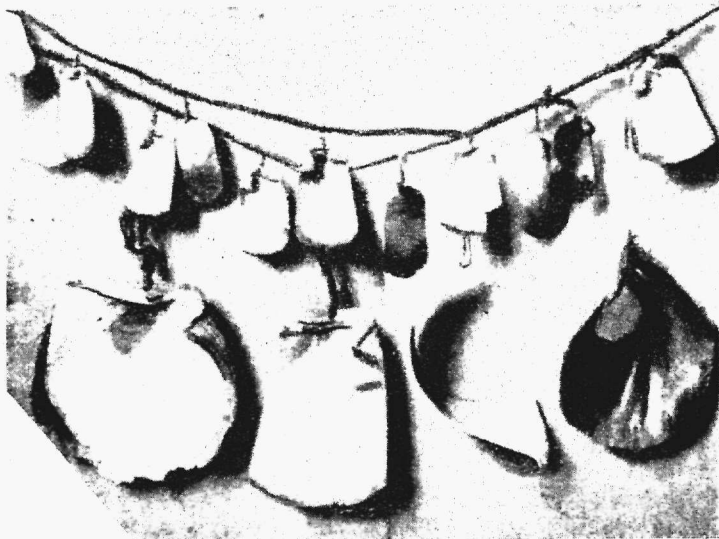
RAHA MITMESUGUSTE RAHVASTE JUURES.

Meil on rahal kindel mõiste, olga see metallist valmistatud ehk jälle kassatäht selle raha peale. Normaalaegadel oli nendel rahadel kindel väärtus, mis harva ja vähe kõikus. Nii pole

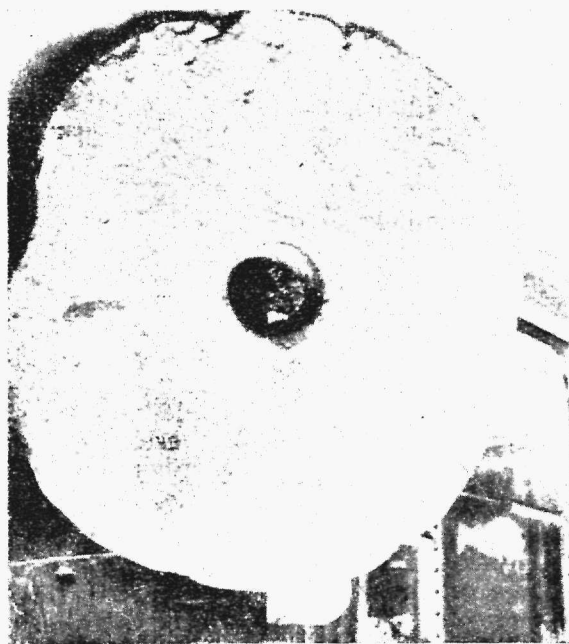
lõunamere saarel rahana väikseid tigukarbi-kesi. Neid aetakse sada ühte nööri ja nii annavad nad teatud väärtuse. Vahetusrahana tarvitatakse siin väikeseid lihvitud karbikillu-

Nr. 1. Tigukarbid, mis nööri-
desse aetult mitmel pool Aafri-
kas ja saartel rahana tarvitusel.

Nr. 2. Lihvitud perlmutterkarbi killukesed, mis Vaikse
ookeani saartel tarvitusel.

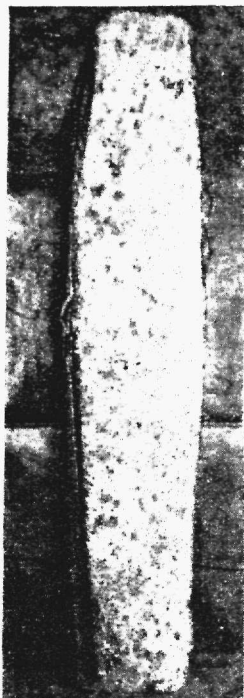

Nr. 3. Suured kivirahad, mis Yap'i saarel raha
aset täidavad.

see aga olnud endistel ae-
gadel, nagu seda ajalugu
näitab, ega pole ka nüüd
vähemarenenud rahvaste
juures. Reisijad jutustavad
rahvastest, kellel meie ra-
hast aimugi pole ja kes
mitmesuguseid looduslisi ai-
neid ostmiseks ja vaheta-
miseks tarvitavad. Põhi-
mõtteliselt on see üks ja
sama, sest raha on varan-
dus, mis läbikäimises ker-
gendab väärtuste vaheta-
mist ja millel üldiselt tun-
nustatud väärtus on.

Nii tarvitakse kusagil

kesi, mis samuti
nööri-
desse ridasta-
tud. Neid rahasid
kutsutakse parpar-
iks. Nende väärtust
hinnatakse nende
hea või halva lihvi
järele. Need karbi-
tükikesed tarvitavad
oma väljatöötamise
peale halbade töö-
riistade tõttu hulk
saareelanikkude ae-
ga. Seda raha kut-
sutakse ka ehtera-
haks, sest tema ket-
tisid kantakse ka
ehtena kaelas. Hir-
muäratavad on aga
Yap'i saare elanik-
kude rahad. Need
on meie vesikivi-
dele sarnased. Kü-
lades seatakse need
rahad nähtavale ko-
hale ja nende jä-

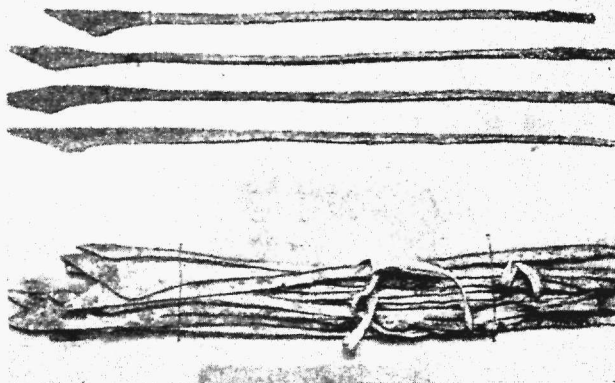

Nr. 4. Soolakivist valmistatud soolakang. Tarvitusel Abessiinias.

rele hinnatakse külade rikkust. Aafrikas tarvitatakse rahana sagedasti soolakangisid ja rauast asju. Rauda hinnatakse Sise-Aafrikas väga.

Niisama nagu praegu metsikute rahvaste juures metallikangisid rahadena tarvitatakse, tarvitati neid ka Euroopa algrahvaste juures. Suuremate väärtuste vahetamise juures tarvitati orjasid ning loomi ja vähemate juures mitmesuguseid metalle. Sedasama jutustab ajalugu meile ka Babiloni, Egiptuse, Greeka ja Rooma rahvastest.

=li.

Nr. 5. Metallitükid ja odad. Tarvitamiskoht India.

RÄTSEPAÄRI M. ANDREESEN

TALLINN, RATASKAEVU T. 14-4. KÕNETR. 17-54

Teatan oma austatud tellijatele, et olen saanud VEEL suurema partii SÜVEÜLIKONNA- ja PALITURIIDEID.

AUSTUSEGA M. ANDREESEN.

KIRJANDUS.

Maailma kirjanduse ajaloo väljaandmine on Eesti kirjanduse seltsi koolikirjanduse toimikonnal käsil. Et meil tänini puuduvad maailma kirjanduse ajaloosse puutuvad teosed, kuna aga tarvidus nende järele erilisel suur on, siis tuleb E. kirjanduse seltsi koolikirj. toimikonna algatust tervitada, kui ta aga kõigi nõuete järele teostatud.

Olgu siin esitatud kavatsetava teose kohta mõningad tutvustavad märkused, milleks annab põhjust asjaolu, et mainitud teos meie kirjandusajaloos üldse üheks suuremaks sündmuseks kujuneb. Kavatsetav maailma kirjanduse ajalugu tahab oma ala põhjalikult ja mitmekülgelt käsitada, sealjuures andes üksikute kirjandusliikide ja -voolude üle täieliku ja ümmarguse ülevaate. Iga ülevaate moodustuks eriliseks monograafiaks, mida võib tarvitada kui sellelaadilist eriteost. Silmaspidades töö suurust ja raskust, on just ülitarvilik kavatsetava töö väljaandmine sarnasel meetodil. Viimasel on oma mitu head külge: 1) Iga osa ilmuks siis, kui autor sellega valmis saab, et ühe osa viibimise tõttu ei saaks teise osa ilmumine mitte takistatud. 2) Ostjal on hõlpsam teost omandada monograafiate haaval, kui terve komp-

lektina. Ka ei ole igatühele kõigi monograafiate ilmumise järele nende seeria orgaanilise, kindlakavalise terviku, mis võimaldaks kirjanduse arenemiskäiku süstemaatilises järjekorras vaadelda, ühekorraga omandamine võimalik.

Mis teose sisusse puutub, siis kavatseb seda toimikond sarnasena, et see annaks täieliku ülevaate Euroopa praeguse kirjanduse arenemiskäigust, silmaspidades ka selle eelkäijate — Heebrea ja klassika kirjanduse ajalugu, millele tuleks pühendada teose esimene sissejuhatav köide. Peale selle tahetakse suuremal määral rõhku panna hõimrahvaste ja Skandinaavia kirjanduse peale, millel meie rahvaga osalt suguluse, osalt ajaloolised sidemed. Kõik, mis vähegi meie vaimlise arenemise peale mõju avaldanud, tuleks rõhutada selle mõju tähtsuse kohaselt. Sarnasena võiks saada teos käsiramatuks igale kirjanduse harrastajale.

Sisuline külg oleks teosel järgmiselt ära jaotatud:

1. osa: *Vana aeg*. Euroopa kirjanduse ettevalmistajad ja õitsele viijad. Idamaade ning Heebrea, Greeka ja Rooma kirjandus.

2. osa: *Romaani kirjandused* (Itaalia, Hispaania, Portugaalia ja Rumeenia kirjandus).

3. osa: *Inglis-Saksa kirjandused* (Inglise, Saksa ja Hollandi kirjandus).

4. osa: *Skandinaavia kirjandused* (Norra, Islandi, Daani ja Rootsi kirjandus) ning Poola, Vene, Uus-Greeka, Läti ja Leedu kirjandus.

5. osa: *Soome-Ugri kirjandused* (Hõimrahvaste rahvaluule. Ungari, Soome ja Eesti kirjandus).

Peale selle soovitakse juure lisada veel üht osa, mis sisaldaks väljaspool Euroopat asuvate rahvaste (India, Hiina, Jaapani, Persia ja loo-

dusrahvaste) kirjandust. Viimase osa kokkuseadmine ja väljaandmine ripub ära tööjõust ja ainelisest olukorrast.

Lõppeks olgu tähendatud, et selle laialaustluse töö väljaandmine ei saa sündida ühe aasta jooksul. Algust tahetakse teha küll juba käesoleval aastal üksikute monograafiade väljaandmisega, millal aga see töö täielikult lõpule jõuab, on teadmata. Kogu väljaandmise juhatuse on oma peale võtnud prof. Gustav Suits.

A. R—se.

M Õ N D A S U G U S T.

Uue elemendi leidmine.

Ei näi võimatu olevat, et Uue Meremaa liivast on uus element leitud. Hiljuti teatasid Kopenhaageni füüsikalise laboratooriumi professorid Hevesy ja Coster, et nad hafniumi olemasolu Röntgeni kiirtega on kindlaks teinud. Nüüd teatab dr. Alexander Scott Inglismaalt, et ta juba enne sõda mustast liivast, mida suurel hulgal Uuel Meremaal leiduda, tõesti uue mineraali on leidnud. Arvamises olles, et see vahest hafnium olla võib, saatis ta selle Kopenhaageni. Kopenhaageni füüsikalises laboratooriumis tegi professor Bohr kindlaks, et see mineraal on, kuid tal hafniumiga mingit ühendust ei ole. Nüüd tehakse analüüse, kas Scotti poolt leitud mineraal ei ole mitte meile seni tundmata element. Aatominumbrite reas, mis algab nulliga, ja tähendab vesinikku, ning lõpeb 92, tähendab uraaniumi, on numbrid 43, 61, 75, 85 ja 87 veel vabad. Kui uus element numbrid täidab, siis seisab ta arvatavasti molybdänil lähedal ja võib peenikese roostevaba terase saavutamisel laialist tarvitamist leida. On võimalik, et ta ka uraaniumi lähedal on. Sel juhul tulevad mõned senised seisukohad keemias revideerimise alla võtta.

Hafniumi ülesleidmine on veel puuduvate elementide arvu viie peale vähendanud. Kui ka need üles leitakse, on meil terve skaala 92 elemendist, mis moodustavad põhiained, millest meie planeet koos seisab. Veel puuduva viie elemendi otsimisel saavad Röntgeni kiired tähtsast osa etendamata. Seni oleme leppinud puuduvate elementide arvatavate omadustega. Röntgeni kiired on mitmesuguste elementide kindlaksmääramisel seni suureks abiks olnud. Nagu spektraalanalüüs heliumi olemasolu päikeses ja ka mõnede teiste elementide olemasolu avaldas, et nende lõpulkku kindlaksmääramist ka maapinnal toimetada, nõnda saavad Röntgeni kiired lähemal ajal loodetavasti ka nende väheste elementide avastamiseks kaasa aitama, mis seni veel meie eest saladuses.

Egüptuse transpordi kunstist.

Ammust ajast vaevatakse selle kallal päid, mis sugusel teel vanad egüptlased suurte raskuste, nagu obeliskide vedu ja ülesseadmist toimetasid, sest kindel on, et tol ajal kraanasid veel ei tuntud. Nende kirjadest ei saa aga mingit selgust sellesse küsimusse. Inglise insener Engelbach on, toetudes sagedate tähenduste peale papiiruse kirjades, oma arvamist avaldanud. Ta leidis, et obeliskid, mis üle 500 tonni kaalusid, olid üles seatud õuedesse, milles obeliskid pikkuse poolest suuremad olid. See andis põhjust arvata, et obeliskid ülevalt alla olid lastud, kuidas aga — jäi esialgu tumedaks. Nüüd on aga leitud papiirus, milles leidub jutuajamine kahe kirjutaja vahel ja milles üks annab teisele ülesandeks välja

arvata, mitu telliskivi tarvis läheb, et 400 meetrit pikka ja 35 meetrit kõrget üleskäiku ehitada. Samas papiiruses on jutt ka liivast, mida tarvis minevat mälestusmärgi ehitamiseks. Kang ja rull olid, nagu peaaegu kindlalt ütelda võib, tuntud, samuti ka kõiepunumine. Et inimese materjaliga kitsi ei oldud ehituste juures, on teada. Kümme tuhat meest mälestussamba transporteerimiseks ei olnud sugugi kuulmata asi. Neist andmetest järeldas Inglise insener, et esiteks üleskäik, trepp, ehitati, mille kallakat külge mõõda obelisk, mis arvatavasti vankril oli, rullidel ülesvinnati. Üleskäigu ots oli trehtrisarnase sügavuse kohal, mille põhi aluse ülesseatavale obeliskile andis, mis esialgu aga liivaga täidetud oli. Väike kõverdus üleskäigu ülemisel otsal juhtis kivi trehtri sisemisele pinnale. Liiv kõrvaldati hiljem kaevamise teel, kuni obelisk omale alusele püsima jäi. Teda täiesti õigeks seada kangide abil oli tühine asi. Inglise tegi oma arvamise tõenduseks mudelitega katseid ja need kinnitasid täiesti tema oletust.

— 0.

Inimsööjate keskel.

Märtsi keskpaigas pidas Viini geograafia seltsi kutsel major dr. H. Detzner ettelugemise oma elust kannibalide keskel, mida rohkete valguspiltidega täiendas. 1913 aastal sõitis dr. Detzner Saksa valitsuse ülesandel Uue Guineasse, et seal võimalikult sügavamale maa sisse tungida ja sellest pea tundmata maast teateid ja kaarte muretseda. Parajasti algas aga ilmasõda ja uurijad ei pääsenud enam tagasi, sest et asumaa võõrad väeosad oma alla võtsid. Nii pidi ekspeditsioon tahtmatult edasi tungima, et tundmatute teede kaudu Hollandi randa ja sealt kodumaale jõuda.

Sellel reisil risti läbi Uue Guinea nägi Detzner suguharusid, kes veel kunagi eurooplastega kokku polnud puutunud. Mäeahelast üle minnes leidsid uurijad huvitavaid, seni ennetundmatuid kasvusid. Mida kõrgemale ekspeditsioon jõudis, seda õredamaks jäid alla kasvavad rikkalikud rhododonderimetsad, taimestik jäi ikka kiduramaks ja vaesemaks, kuna lõpuks olid ainult veel paljad kaljud. Neljatuhande meetri kõrgusel kattis kaljupankasid juba igavene lumi ja jää. Ekspeditsiooni saatev meeskond, kes pärismaalastest koos seisis, ja kes katteks ainult nahku kandis, kannatas hirmsasti külma käes. Peale selle tundsid pärismaalased ebausklikku hirmu lumehelbete eest. Nad seletasid, lumehelbed olevat mäevaimu kardetavam sõjariist, mida see tarvitusele võtnud, et neid hävitada.

Mägedest üle jõudes leidsid uurijad Markhamni allika juures Acera suguharu. Selle suguharu imeilku kombed äratasid uurijate uudishimu. Kui mõni sõjamees seal sureb, siis ootab lesk, kuni surrukeha ära kõduneb, mis troopika palavuses ruttu sünnib, raiub luukerel pea otsast ära ja kannab seda nööri otsas kaasas alati ene-

„Estonia“ ooperi- ja operetilauljad,
kes teatri ja valitsuse poolt toetusraha Itaaliasse sõitmiseks said.

Helmi Einer.

Alfred Sällik
oma tütrega laeval ärasõidu eel.

Olga Olak-Mikk.

sega. Tema leseriided näitavad, et ta jälle meheleminerja on.

Riided üldiselt ei tee papualastele palju muret. Mõnest ehteasjast, nagu näituseks mõni peavõru, on küllalt, et päriselt riides käia. Nende alasti olek näib neile enesestmõistetav olevat. Ehetest on iseäranis lugu peetud surmatud vaenlase kondikild. Mehed kannavad suuri ja ehitud soenguid, kuna naised, keda papualaste juures alamalseisvateks loetakse, enamasti lühikesi ja ehteta juukseid kannavad. Teravalt paistab silma papualaste juures mustus. Et inimene ennast peseb või kasib, on neile täiesti tundmatu. Ainukest võimalust ennast puhastada sünnitab neile troopika vihm, mis neid äkki tabab ja pilvedest tugeva valinguna alla voolab. Ilma selle vihmata ei puutuks nad kusagil värske veega kokku.

Peepli tarvitamist ei tunne papualased sugugi, ka seda ei tea nad, nagu paljud teised metsrahvad, et ennast vees võib peegeldada. Nii ei tunne keegi papualane oma nägu. Kui neid päevapildistati, tundsid nad pildil kõiki, ainult mitte ennast. Et aga iga papua sõjamees mõnda iseloomulist ehteasja kannab, siis imestas ja vihastas igaüks neist, kui ta pildil oleval isikul nägi samasugust ehteasja. Et see kandja tema ise võis olla, ei tulnud talle pähe.

Inimesesõõmine on igal pool kombeks, see ei sega aga sugugi nende heasüdamlust ja

sõprustunnet. Kui dr. Detzner sõja lõpul kodumaale reisis, pakkus ta papualaste pealikule tema abi ja vaeva eest tasu, kuid see lükkas igasuguse tasu tagasi ja kinkis lahkujale sõpruse tundemärgina ühe kotikese hõbedaga.

-li

Uus uimastusabinõu.

Nagu uuemad leidused selgeks on teinud, on atsetileeni iseäranis tugev uimastuse jõud. Puhastatud atsetileen segatakse selletarvis valmistatud paradiis hapnikuga ja antakse õhukindlas maskis tarvitajale hingamiseks. Mõne minuti järele on uimastus käes, mis aga gaasimaski äravõtmise järel sama ruttu jälle lõpeb. Nii palju kui tähele on suudetud panna, on selle gaasiga ümberkäimine hädaohuta. Uimastus ja ülesärkamine sünnivad ruttu ja piinavaid ja kardetavaid kõrvalmõjusid ei ole, sest atsetileen takistab hapnikul elule tähtsaid rakukesi rikkumast. Atsetileeni on suurte ja väikeste operatsioonide juures tarvitatud.

-li

Oksjon palvega.

Hiljuti oli Amee ikas oksjon, kus müüdi kõik kuulsate tenorilaulja Caruso järelejäädud kunstiasjad. Ühe medalite kogu ja mitmesuguste vanade kristallide eest saadi üle 20 tuhande dollari. Enne oksjoni algust tegi üks osavõtja ettepaneku palvetada kadunu eest, mis ka sündis.

-o.

August Michelson,
„Estonia“ näitleja, pühitseb neil päevil oma 15-aastast näitleja-juubelit.

Lauljate tüübid.

Dramaatiline sopraan.

Bariton.

Lüüriline sopraan.

Tenor.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

ESTOONIA FILMI
ILUDUSVÕISTLUSE
LÕPURESULTAADID

EI OLNUD SELLE NUMBRI
ILMUMISEL VEEL TEADA.

TULEVASES NUMBRIS ON
KOLME NEIU PILDID,
KES VÕISTLUSES KÕIGE
ILUSAMATEKS TUNNUS-
TATAKSE.

„AGU“ NR. 16,
KUS 15 ILUDUSE PILTI SEES OLID,
ON VEEL PIIRATUD ARVUL SAADAVAL.
SEE ON AINUKE AJAKIRI,
KUS NEED PILDID ILMUNUD.

Lillekauplus avatud **Vladimiri tän. Nr. 28.**

Suures valikus igasugü värsked lilled, kunsti-
lised leinapärjad j. n. e.

Kõige austusega **A. Miit**

19

lusaid päevapilte moodsas tehnikas valmistab
Teile päevapiltnik

== **JOH. HALLIKAS** ==

võistlemata odavate hindadega.

Iga tosina piltidega ja postkaartid. suurendus hinnata
kaasas. Address hoolega üles märkida: Tallinnas,
Viru tän. 12. Singeri õmblusmasinatega ühes majas.

Paul Michelson.

Väike Karja tän. 6. Tallinnas
Karvanahkade, kübarate ja müt-
side kauplus.

Hea kaup ja odavad hinnad.
Kasukaid võetakse suveks hoiule,
et koide eest kaitsta.

20

Muidu ei anna, kuid palju odavamalt kui
teised müün oma kauplustest kirjutusmaterjaali,
piltpostkaarte ja **raamatuid.**

E. J. Meigas, S. Pärnu mnt, 2, Tallinnas.

Sandaale ja kingi

soovitan heas valikus.
Tallinn, Jaani tänav nr. 6
~ Telefon 22-19. ~

M. DUBAS.

Parikaarte
kodumaa postkaardid,
seinapildid, albumid,
vihud,
kujutavad kõike ilusat ja
huvitavat Eesti

R. WOLF'I LOKOMOBIIID

seisvad, veetavad ja isesõitjad 3—800 PS patent, kül-
lastatud ja ülekuumendatud auruga kõiksuguse töös-
tuse ja põllumajanduse otstarbeks

R. WOLF'I REHEPEKSUMASINAD

3—20 PS 4 ja 5 kordse tuulepuhastusega on meie
maa nõuetele vastavalt ehitatud, sellepärast nõuavad
neid praegusel ajal kõik põllumehed ja töösturid

**WEIPERT'I GÖÖPLIGA
REHEPEKSUMASINAD**

on põllumeeste poolt väga otsitud

HEILIGENBEILI SAHAD

on ainsad, millega meie suur- ja ka väikepõllupidajad
rahul on

M A S S E Y - H A R R I S

Originaal Ameerika, Viking Rootsi ja „Hawa“ süsteem
Deering vilja- ja heinaniidumasinad on kerged ja
vastupidavad

**D W F K U U L I L A A G R I D J A
T E R A S K U U L I S I D**

Alaline suur ladu: Rootsi ja Saksa koorelahutajates,
raua terases, plekkides, katuse ja seina pappides,
katuse tõrvas, põllutöö ja teistes masinates, ehitus-
materjaalides, kõiksugu teras- ja rauakaupades, käsi-
tööriistades, masina rihmades, masina, tsilindri, koore-
lahutaja ja teistes õlides jne.

Sahaterad, naelad ja vankriassid valmistatakse omas
vabrikus

KAUPMEESTELE KÕIGE KASULIKUM SISSEOSTUKOHT

PEAESITAJA EESTIS

A.-S. W. SCHNEIDER & Ko.

TALLINNAS, ESTOONIA-PUIESTEE NR. 19

TARTUS ABIMÄSINATEKAUPLUS HOLMI TÄNAV NR. 4

TALLINNA KREDIIT PANK A.-S.

SUUR KARJA TÄN. 23, OMAS MAJAS

TELEGR. AADR.: KREDITBANK

TELEFONID: ÄRIRUUM 4-36,
JUHATUS 12-49
KAUBAOSAKOND 19-64

PANK TOIMETAB IGASUGU PANGA
OPERATSIOONE SISE- JA VÄLJAMAAL

PANK ÜÜRIB VÄLJA TULE- JA VARGA-
KINDLAID TERASKAMBRI LAEKAIID

PANGA KÄES ON KINNITUSE SELTSI
„HANSA“ PEAAGENTUUR

Soovitame lugemiseks:

V. Gerlach: Parlament.
Adm. Joh. Pitka: Minu mälestused.
O. Luts: Vähkmann ja Co.

J. Mändmets: Saatuse tujud.
A. Tammsaare: Poiss ja liblik.
A. Adson: Kõsikivi.

Ilmumas on:

H. Visnapuu: Valitud värsid.
M. Under: Pärisesa.
M. Metsanurk: Taavet Soovere.

A. Saareste: Valitud Eesti rahvalaulud.
K. E. Sööt: Lapsepõlve Kungla.

Koolidele:

Füüsika, I. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.
Füüsika, II. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.
Füüsika, III. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.

Kaubateadus, I. A. Aljak.
Kaubateadus, II. A. Aljak.
Eestlaste sugu. M. J. Eisen.
Fritjof. Norra rahvaeapos.

Lastele:

Jaunart Jauram. K. A. Hindrey.
Jaunart Jaurami jõngermannid. K. A.
Hindrey.

Jõngermannide jandid. K. A. Hindrey.
Minu kodust. Jaan Lattik.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Eesti Kirjastus-Uhisuse «Päevalehe»

**raamatu- ja kirjutus-
materjaalikauplus,**

Jaani tän. nr. 6. Krediit Panga majas,

soovitab rikkalikus valikus odavamate päevahindadega
oma mitmekesiselt täiendatud kaubaladust koolidele,
- - - - - õpetajaile ja õpilaskonnale - - - - -

raamatuid, kirjutusmaterjaale ja koolitarbeid,
riigi- ja seltskonnaasutustele kontoriraamatuid
ja kantseleitarkidusi ja jällemüüjatele soodsamatel
tingimistel igasuguseid sesooni kaupe.

Maitserikkad ilu- ja lihtpostpaberid,
kirjutuslaua garnituurid ja nahakaubad.

Täielik ladu ilu- ja jutukirjandusest ja
kooli- ning teaduslikkudest raamatutesi.

Müük en detail ja en gros.

Tellimiste vastuvõtmine kõikide väljamaa raamatute
- - - - - ja ajakirjade peale. - - - - -